

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.

30e jaargang nr. 5

15 sept. 2001

INHOUD

- Joseph De Vuyst: Het Geheim Leger vecht (1e deel)	266
- Hermann Van Duyse: Inventaire archéologique: Ere-blazoen van de gilde der schoenlappers. (Oude Schoenmakers)	289
- Pierre Kluyskens: Het "Paleis" van de Universiteit.	290
- André Coene: Het Plan van Gend gemeeten en gegraveerd in 't jaer 1796 door G. Goethals.	299
- Daniël Van Ryssel: Ik zou daar een boek kunnen over schrijven. De charmes van dagelijksheid.	305
- E. Ossieur: Hermafrodiet te kijk in 1669.	316
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 14 en 15 mei.	320
- W.L. Braeckman: De Gentse Metselaarsstaking in 1898.	326
- Groote Brand in de Tentoonstelling. 1913.	330
- Alfons Van Werveke: Oudheidkundige Kroniek: Vensters met luiken en vensters met glas.	331
- Karel Waeri: Gentse liedjes. De Ledebergsche Pompiers.	333
- Bibliografie.	337
- Lezers schrijven ons.	340
- Oude jaargangen van "Ghendtsche Tydinghen"	343
- Zo was het vroeger	344

HET GEHEIM LEGER VECHT

Een geïllustreerde, aangevulde en verbeterde versie van Joseph De Vuysts dagboek.

In 1945 verscheen *Het Geheim Leger vecht* (Uitg. Fiat - Gent) waarin Joseph De Vuyst de krijgsverrichtingen van zijn peloton in de schoot van *Le Héron* en de *Groupe Mobile - La Sarcelle* beschrijft [foto 1].

1. Fotokopie buitenblad J. De Vuysts boekje.

Daar dit historisch document al lang niet meer te koop is, vroeg ik zijn weduwe, mevrouw Marianne De Vuyst-De Pauw, de toelating het verhaal van haar echtgenoot opnieuw te mogen publiceren. In haar antwoord schreef zij: *“Het is voor mijzelf, en zou voor m'n man zaliger, een eer zijn, te weten dat (...) er nog belangstelling is voor wat de jonge mannen van die generatie gedurende de oorlog en de bevrijding presteerden.”*

Ziehier dus, als vervolg op LE HERON (*Ghendtsche Tydinghen* - 29^e jaargang - Nr. 4 en 5), de ORIGINELE tekst van J. De Vuyst.

Om het geheel te verduidelijken, heb ik, met de toestemming van mevrouw De Vuyst, hier en daar enkele opmerkingen, aanvullingen en correcties ingelast. Mijn persoonlijke ‘inbreng’ werd, voor alle duidelijkheid, in een ander lettertype gedrukt.

De spanning der laatste Augustusdagen 1944 zal “de man uit het maquis” wel nooit vergeten! Iederen dag kwamen berichten binnen over [de] te verwachten doorbraak aan het Normandische front. In alle Deutsche diensten werd koortsachtig gepakt en verbrand, en ten langen laatste kwamen eindeloze rijen Deutsche soldaten, vluchtend naar “nieuwe voorbereide stellingen” de ineenstorting bevestigen.

Het commando: Zone III van het Geheim Leger maakte een zware crisis door. De aanhouding van tal van leidende figuren, als daar zijn: Commandant De Coene, res. Luitenants Speeckaert en Poelman, enz, had de meeste diensten en verbindingen ontredderd [zie *Ghendtsche Tydinghen* — 29^e jaargang, n° 5, pagina 281]. Het Geheim Leger betaalde een zware tol aan de “geheimhouding”. De Gestapo, Sicherheitsdienst, Geheime Feldpolizei en andere Deutsche politiediensten lagen op loer en de jacht op de nog vrije oversten ging crescendo. De werking van de [grootste] en best georganiseerde weerstandorganisatie moest lam gelegd...

Daar hadden wij echter ook een woordje in mee te praten.

De gecoördineerde actie van eenige dappere estafetten, bijzonder te vermelden Robert Van Hyfte, en van een paar overgebleven adjuncten der aangehouden leiders, slaagde er gelukkig in de meeste groepen terug aaneen te smeden. Bijna al de opslagplaatsen van wapens en munitie waren nochtans door de Duitschers ontdekt, doch de uniformen konden tijdig in veiligheid [worden] gebracht. Hier en daar bleven nochtans een paar [stenguns] met noodige laders beschikbaar; voeg daarbij een paar revolvers, links en rechts gerecupeerd. We hadden echter nog andere wapens, en deze waren veilig voor den doortrapsten politieman; onze geestdrift, onze liefde voor de zaak waarvoor wij streden, onze totale overgave aan de bevrijding van ons Vaderland.

Een laatste spoorslag was het terug in contact komen met een paar door de

Gestapo vervolgde oversten, zoo de reserve Luitenant Raemdonck die de leiding van den sector Gent op zich nam en uiteindelijk de Commandant der Zone III zelf, Majoor Haus (zijn vrouw en dochter aangehouden en hij persoonlijk opgejaagd door de Deutsche politiediensten).

De “grijzen” moesten en zouden hier weg, en de jongens van het Geheim Leger zouden er bij zijn als het op handelen aankwam.

Met ‘grijzen’ verwijst J. De Vuyst naar de kleur (*feldgrau*) van het Wehrmachtsuniform.

Praktisch konden nog alle groepen tijdig terug worden verbonden aan het hoofdkwartier. Daarvoor zorgden voor de Refuge “La Sarcelle” Jean De Bie en Frans Versyp, voor “Le Héron”, Jean Boogaerts, en voor “Eider” ondergeteekende. Koortsachtig werd er gewerkt en de vingers jeukten om het gevecht te beginnen, de zenuwen waren tot het uiterste gespannen; geen actie vóór het bevel was het wachtwoord. Drie nachten lagen we met een paar flinke jongens op de parachutage-terreinen, in afwachting van een beloofde zending wapens. Omstandigheden hebben zulks echter belet, onze energie werd er echter door gestaald.

Op 2 September 1944 werd het bevel tot algemeene mobilisatie in alle afdelingen doorgegeven; verzamelplaats: de onderscheiden refuges [schuilorden]. In groepjes, te voet en per fiets, stroomden de jongens naar hun aangewezen plaatsen. In stilte, met op het gelaat een kamp tusschen de oplaaiende geestdrift en het besef van het gevaar dat straks zou getrotseerd worden, was het manoeuvreer op 4 September geëindigd. Weldra wemelde het van blanke A.B.-“overalls” met den “badge” en den driekleurigen armband op den arm. Verwonderd en tevens begeesterd zagen de dorpsinwoners hoe de “Witte Brigade” (benaming waarmede iedere weerstandorganisatie aangeduid werd) geen sprookje, doch werkelijkheid was. Allen waren bereid tot het grootste offer.

In de volksmond werd het Verzet, ten onrechte, ‘De Witte Brigade’ genoemd. Wellicht als tegenpool voor de collaborerende Zwarte Brigade’. Er bestond wel degelijk een Witte Brigade Fidelio’, maar deze burgerlijke verzetsbeweging had niets met het Geheim Leger te maken.

De mannen van “RAPH” in actie, met “Refuge Héron” te Lemberge — Gent.

Ruim honderd manschappen waren hier reeds verzameld en in uniform; het

menschenmateriaal was prachtig, doch bijna niemand had wapens... Mijn [stengun] en vier tot vijf revolvers bepaalden de vuurkracht van de compagnie. Het enthousiasme der jongeren zorgden echter met brio voor de oplossing. Kleine patrouilles werden gevormd, bestaande uit vrijwilligers, en gingen in hinderlaag liggen langs de verschillende wegen in een straal van één tot twee kilometer. Groepjes van drie tot vijf Duitschers werden regelmatig overvallen, gevangen genomen en ontwapend. Het spreekwoord “het geluk is aan de durvers” vond andermaal zijn bevestiging. Wat deze kerels zonder kleerscheuren wisten te bereiken grenst aan het ongelooflijke. Zoo slaagden een paar jongens van mijn stoottroep erin, door een koelbloedig, gepast, doch gedurfd ingrijpen, 18 Duitschers te overbluffen en gevangen te nemen, voorzien van alle wapentuig, [niettegenstaande] zij zelf slechts van drie geweren voorzien waren. Hier werd grof spel gespeeld; stilaan stroomden de wapens binnen, met de noodige munitie, patroontasschen en koppels. Thans kon reeds [gestart worden met de] indeeling der manschappen in “escouaden” en “groepen”. Daar het gros mijner manschappen uit Kalken, Overmeire, Laarne en Heusden, eveneens quasi ongewapend, tengevolge van het springen en bewaken der Mellebrug door de Duitschers [zie *Ghendtsche Tydinghen* — 29e jaargang, n° 5, pagina 290] de Refuge niet konden bereiken, meende ik meer verdienstelijk te kunnen optreden door in den schoot van Refuge Héron een stoottroep te vormen bereid voor gelijk welke opdracht, hoe gevaarlijk zij ook mochte voorkomen.

“De Vuyst was destijds een verbindingsman van Joseph Speeckaert geweest. Hij had nooit over eigen manschappen beschikt”, corrigeert Jean Boogaerts.

M'n keuze viel op een groep scouts. Toen ik in akkoord met mijn vriend Jean Boogaerts, commandant der Refuge Héron, hun het voorstel deed, namen ze onmiddellijk en gretig aan. M'n vriend Robert De Splenter kwam zich op eigen verzoek aan de groep toevoegen. Zoo werd de stoottroep “RAPH” geboren. De toekomst zou bewijzen dat het een gezond kind was dat, om het met de moeders [woorden] te zeggen, regelmatig verzwaarde: in getal, durf en prestatievermogen.

Hun namen: Pierre Coget, Ghislain De Groote, Jacques Denys, Paul Denys, Jean Denys, Robert De Splenter, Jacques Drieghe, Jean Meirlaen, Jean Tytgath en Guy Van Heerswynghels.

Zoo was het 5 September geworden, de stoottroep Raph kwam voor goed in actie. Een cyclist berichtte dat een kolonne Duitschers van 200 tot 250 man, allen op de gekende Duitse karretjes, voorzien van volledige wapenuitrusting te Lemberge (dorp) voorbij kwam en de richting Gontrode nam. Voor 't

eerst hoorde men den roep “de mannen van Raph, voorwaarts!”. Voltallig en vervoegd door enkele vrijwilligers (Bob Van Hyfte, Jules Laforce, Fernand De Grieve, André David, Jean Pol) gingen we er op los. Door ‘t veld, verspreid in tirailleur naderden we al loopend de vijandelijke kolonne. Opeens openen de laatste karretjes het vuur. Doch immer vooruit, bij sprongen van 20 tot 30 M., kregen we ze onder schot. De Duitschers ontplooiden zich in tirailleur, stelden een mitrailleuse op en dekten met een goed gericht vuur hun aftocht. Onze jongens (16 in getal) waarvan verscheidenen slechts voorzien van een revolver, beten nochtans duchtig van zich af. André David werd gekwetst aan de hand. Voor de Duitschers werd het een vlucht. We namen krijgsgevangenen en hadden voor oorlogsbuit, twee wagens [karretjes], twee paarden en twee fietsen met daarbij een buit van een tiental geweren, munitie, voedingsmiddelen, rugzakken, enz.

Voor nieuwe actie, dan maar vooruit naar Merelbeke. Steeds werd maar overval op overval gedaan. Groep “Raph” was onvermoeibaar. Weldra was het ons mogelijk bijna iedereen van wapens te voorzien. De overvallen op den Hundelgemschen steenweg en den Zwijnaarden steenweg te Merelbeke getuigden andermaal van den moed van onze A.B.-jongens. Het aantal krijgsgevangenen steeg voortdurend. Rond den middag bereikte hun getal reeds: 57 officieren, o/officieren en soldaten. De mannen van “Raph” hadden hun sporen verdiend als “troupe de choc”, en, voor de twee derden, zelf dat aantal [krijgsgevangenen] geleverd.

In den loop van den namiddag werden lichte Engelsche tanks [*Bren carriers*] gemeld op den steenweg Bottelare-Lemberge. Een estafette bracht ze tot bij ons. De gevangenen werden hen onmiddellijk afgestaan; het was nog een hoopje moedelooze, afgejakkerde menschen [zie *Ghendtsche Tydinghen* - 29^e jaargang, n° 5, pagina 294]. Met den kommandeerende officier der [*Bren carriers*] een korte beraadslaging en rond [16.30] uur, zette de gansche compagnie zich in beweging voor den opmarsch naar Gent over Zwijnaarde dorp, Hutsepot. Stoottroep “Raph” vormde de voorspits. Een lange tankcolonne bezette den Audenaardschen steenweg tot op de hoogte van het St. Jozefsgegesticht der Broeders van Liefde. Landmijnen en [boobytraps] versperden hen den weg, evenals de Duitsche anti-tankkanonnen opgesteld ter hoogte der De Pintelaan te Gent.

De wegversperring lag ter hoogte van het voormalig café ‘De Lange Planke’ (toen op de Oudenaardesesteeneeg te Zwijnaarde, nu de Lan-geplankstraat). Daar had de vijand afgehakte bomen over de steenweg gelegd. De drie antitankkanonnen stonden niet aan de De Pintelaan, maar ongeveer ter hoogte van het hedendaags tankstation aan de Maxi GB te Zwijnaarde.

Door de velden bereikten we den Zwijnaarde steenweg en bezetten bij het vallen van den avond den Stadsrand. De commandant van een paar geïsoleerde tanks, raadde ons echter aan eerst 's anderendaags de stad binnen te trekken en de nacht te Zwijnaarde door te brengen. [zie *Ghendtsche Tydinghen* — 29^e jaargang, n° 5, pagina 295]

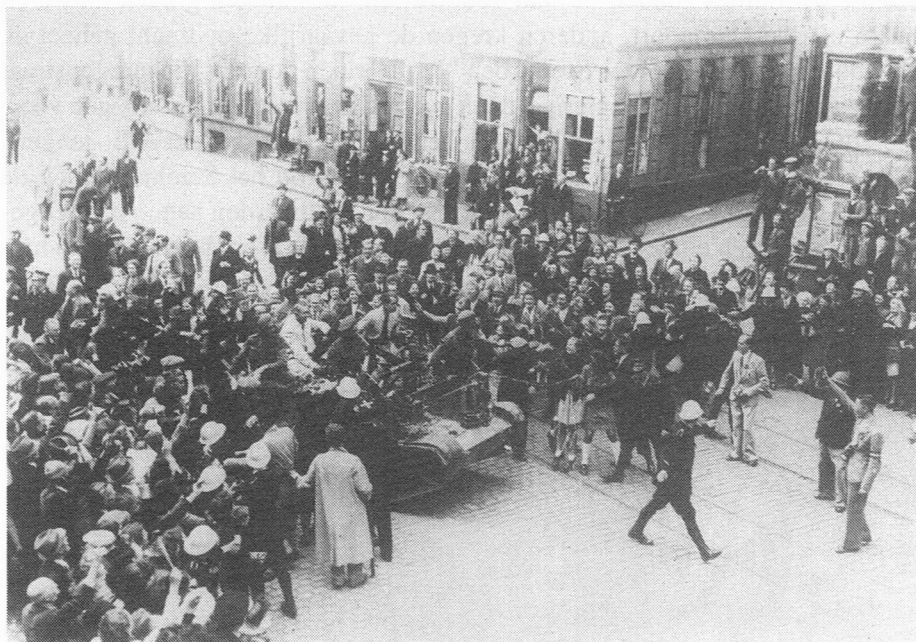
Zes September zou een heuglijke dag worden. De kolonne was reeds in den vroegen ochtend marschklaar. In kolom per één, langs de huizen werd Gent binnengerukt. Burgers berichtten ons dat Duitsche vrachtwagens de stad doorkruisten, voorzien van zware automatische wapens. Voorzichtig, het geweer in aanslag, doorkruisten we de stad tot aan het [Kramersplein]. De Engelschen zouden eerst drie uur later Gent binnenrijden. We zwenkten door het Zuidpark en bezetten de bruggen der Visscherij en de sluizen van Heirnis. Kleine patrouilles zouden de stad doorkruisen. Sommigen gingen lauweren halen aan de Dampoort, anderen kregen de gevaarlijke opdracht geheel de stad door te patrouilleeren. Stoottroep "Raph" rukte door de Vlaanderenstraat naar het Stadhuis. Nieuwsgierige, doch geestdriftige stedelingen sloegen voorzichtig onze patrouille gade. Ook voor hen was het optreden der A.B.-jongens een aangename verrassing. Groep "Raph" bracht op het Stadhuis de blijde mare der bevrijding en kondigde de komst der geallieerden aan. Aan het gejuich kwam geen einde. Heele drommen burgers [durfden] het thans hun hui-

2. Botermarkt, 06/09/44. Op deze foto staan, van links naar rechts: Robert De Splenter, Guy Van Heerswynghels en Jean Tytgath. Vooraan is Alfons Vandevoorde (met zwarte hoed) in gesprek met kommissaris Alfons De Walsche. Met bril en deukhoed is Joseph De Vuyst.. (Kopie A. Verbeke)

zen en kelders te verlaten en kwamen zich verzadigen aan onze uniformen. Velen aanzagen ons voor parachutisten, ondanks de driekleurige armbanden. Photo- en filmtoestellen namen ons onder vuur en gansch den Stoottroep werd met bloemen bedacht. Politiecommissaris De Walsche verwelkomde den stoottroep als wettelijke vrije afgevaardigde van een “Belgisch” voorloopig Gentsch bestuur [foto 2].

De “Zwarten” hadden onze komst niet afgewacht. Met moeite hielden “zuivere” politieagenten de opgezweepte mensen bedwang. De geestdrift steeg ten top toen de geallieerde en Belgische vlaggen aan den gevel van het Stadhuis werden geheschen. De spanning was geweken, een geruste zekerheid nam bezit (zooveel te vroeg) van de harten der Gentsche medeburgers. Een half uur nadien zou de eerste Engelsche tank terug een delirium van geestdrift verwekken [foto 3].

3. Omstreeks 13.30 uur bereikte ‘de eerste Engelsche tank’ de Botermarkt. Het was de Bren-carrier van Major Rodney Goodridge (bevelhebber B Company 1/6th Battalion The Queen’s Royal Regiment). Het rupsvoertuigje was gevolgd door 4 lorries en 3 tanks. (Kopie R. Goodridge)

Stoottroep “Raph” voltooide intusschen de hem opgelegde patrouilles, vier krijgsgevangenen verhoogden onze buit [foto 4].

De Duitschers bleken zich terug getrokken te hebben achter de kanalen Gent-Brugge, Gent-Terneuzen, en achter de Verbindingsvaart tusschen deze twee geciteerde kanalen.

Dit was het gevolg van een overeenkomst tussen *Brigadier* Harvey Mackeson (bevelhebber van de *22nd Armoured Brigade, 7th Armoured Division*) en *Generalmajor* Walter Bruns (*Kampfkommandant von Gent*) in de villa van Jules Piette (in de Krijgslaan) op dinsdag 5 september 1944, omstreeks 01.00 uur, afgesloten.

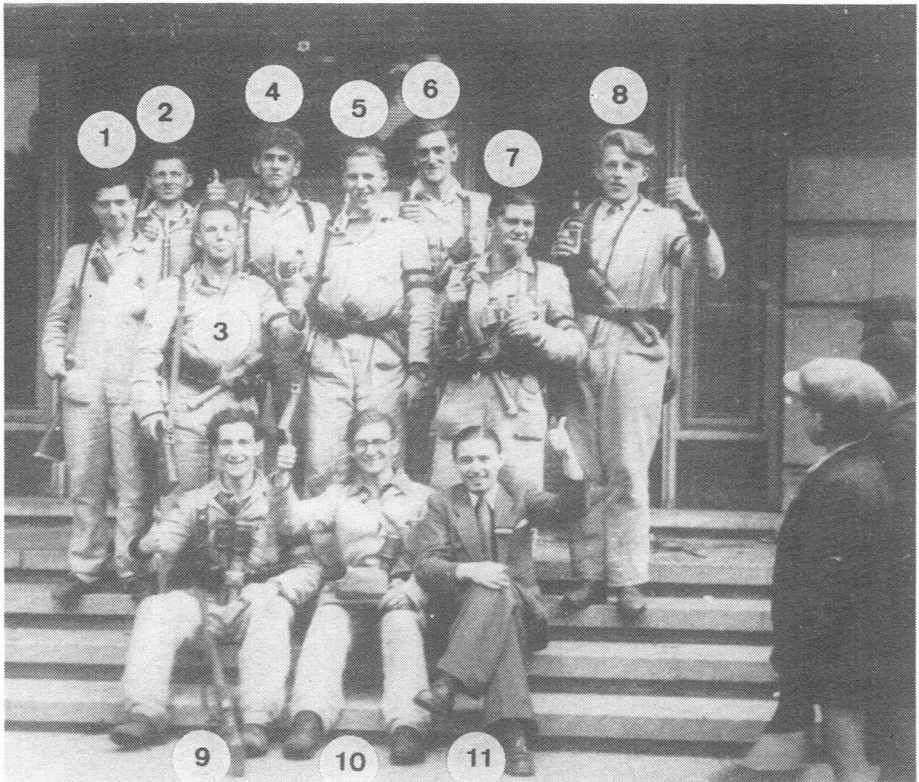

4. Botermarkt. Enkele uren na de aankomst van de Britten werden de eerste collaborateurs 'in den bak gestoken' (toen op de Poeljemarkt). "*Niettegenstaande de aanwezigheid van talrijke politieagenten*", herinnert zich Pierre Vandevoorde "*werd er zoveel geslagen en geschopt, dat men er het Rode Kruis moest bijhalen.*" (Kopie P. Vandevoorde)

Hier zou den laatsten stoot voor de bevrijding van Gent gegeven worden. Voorzichtig trokken kolonnen geallieerde troepen de stad binnen en bezetten

de strategische punten. Onze jongens zouden na vier nachten zonder slaap en van gespannen zenuwen, een eerste welverdiende nachtrust genieten. De Engelschen hielden de wacht.

De drie volgende dagen werden volledig in beslag genomen door patrouille diensten, verbeteren der bewapening, uitrusting der manschappen en inrichten der verschillende groepen [foto 5].

5. *De Héronmannen* waren sinds woensdagnamiddag 6 september in het hedendaags Technisch Instituut Tweebruggen (hoek Tweebruggenstraat-Nieuwebosstraat) ingekwartierd. Hier poseren Robert De Splenter (1), Jean Denys (2), Guy Van Heerswyngiels (3), Ghislain De Grootte (4), Jacques Drieghe (5), Jean Meirlaen (6), Jacques Denys (7), Pierre Coget (8), Jean Tytgath (9) en Joseph De Vuyst (10) aan de ingang van hun 'kazerne'. N° 11 is Jacques Deweer (een sympathisant). (Kopie J. Tytgath)

Onmedoogend beschoot vijandelijk zwaar geschut de stad. Zijn vernielingswoede werd op het schoone Gent botgevierd. Een zware tol zou nog betaald worden aan de Bevrijding.

Mijn mannen omklemden in spanning het geweer. De vingers jeukten; de mannen wilden en zouden er op los[gaan]. Stoottroep "Raph" zou erbij zijn voor den beslissenden slag.

Tien September... Het Engelsche [*Queen's Royal Regiment*] werd gemeld dat het Geheim Leger vrijwilligers kon leveren als versterking. Het aanbod werd dankbaar aanvaard. Stootroep "Raph" meldt zich spontaan. (Pierre Coget wordt, op eigen verzoek, gezien omstandigheden, eervol ontslagen en vervangen door Jean-Pierre Colle). Samen met andere groepen worden we onder [Brits] commando gesteld. Het Geheim Leger krijgt de eer de wapenbroederschap te smeden met het "Queensregiment". De groepen splitsen zich; een paar Queensmanschappen worden aan ons toegevoegd. De Smetbrug, Nijverheidskaai [Nieuwevaart], Rijkhovelaan, zijn de stomme getuigen van onze opmarsch tot 200 meter van den vijand. De Duitschers bezetten het Gemeentekerkhof [Westerbegraafplaats], de [voormalige] barakken der Ferrerlaan, het Van Beverenplein, enz.

Verwoede straatgevechten werden reeds geleverd. Straten en huizenblokken veranderen bestendig van bezetter. Hier en daar kwamen een paar nieuwsgierige, onbevreesde burgers den bonten stoet bekijken. "Er zijn Belgen bij! — [Zijn jullie] Walen? — Nee, Gentenaars!". Bewonderend en fier kijken ze ons na. Gentsche jongens helpen Gent bevrijden. Als een vuurtje loopt het langs de straten tot nabij de Deutsche stellingen. Aanmoedigingen en raadgevingen werden mild uitgedeeld. "Voozichtig hé jongens, — geef het hen maar!". Wij waren ingedeeld bij de "B" compagnie. Links en rechts slaan granaten in. Kogels fluiten in het ronde of ketsen scherp op de straatsteenen of huizen. De straat waar men zoeven doorstak ligt opeens onder zwaar mitrailleurvuur. Majoor Anderson, Schotsche Highlander, vraagt mij vrijwilligers voor een patrouille.

Major J. M. (Andy) Anderson was de bevelhebber van D Company, 2nd Battalion The Glasgow Highlanders, 15th (Scottish) Infantry Division.

Met mij neem ik Ghislain De Groote, Jacques Denys, Guy Van Heerswyng-hels, Jean Tytgath, Jean Denys. De opdracht is gevaarlijk. We gaan op verkenning tot op 50 M. van het Van Beverenplein, bezet door de Duitschers. Doel was de opstelling van een mitrailleurse nest aldaar te ontdekken. Normaal gingen wij dus onder vuur worden genomen. Vier [Schotten] met één van mijn mannen, onder 't bevel van een Luitenant nemen den linkschen kant der Rijkhovelaan; wij nemen den rechterkant.

De 'Luitenant' was in de realiteit *Sergeant 'Tom' Hamilton MacLaren*. Die had gisteren het bevel over het 18e peloton (*D Company, Glasgow Highlanders*) van de gekwetste lt. A. Rennie overgenomen. Een sterke vijandelijke gevechtspatrouille had, bij dageraad, 'Tom'

Maclarens peloton (9 man sterk) van het Van Beverenplein verjaagd. Tijdens het gevecht sneuvelden zes Schotten. Het was dus om MacLarens uitgedund peloton te versterken dat majoor Anderson om vrijwilligers had gevraagd.

Majoor Anderson leidt de operatie. De mannen springen van deur tot deur. De [Schotse] majoor loopt flegmatisch, het geweer schietensgereed, op den rand van den stoep. Onze oogen kijken zich moede op de huizen en abris van het Van Beverenplein. Van waar zou het moordend vuur komen? Opeens schijnt de majoor iets gezien te hebben en springt naar de overzijde der laan, roepend "pas op". iedereen tegen een deur!

Zelf prang ik mij tegen een poort. Op hetzelfde oogenblik ratelt een mitrailleur uit het venster van 't eerste verdiep van een huis op 't Van Beverenplein. De bui schampt gedeeltelijk af op den arduinen kader die de poort omgeeft. Splinters steen en stof vliegen mij in 't gezicht. Bui op bui volgt. Tusschenin waag ik het te kijken en ontdek de opstelplaats van het wapen. Er is een korte poos. Gauw daarvan gebruik gemaakt om dekking te zoeken.

— Allen naar links!

We springen over de laan. Ik rapporteer onmiddellijk de ontdekte stelling. De patrouille was gelukt, doch kostte bloed. Alle manschappen na mij waren gekwetst. Ghuislain De Groote een [schampschot] op den rechterpols; de kogel lag er nog op. Jacques Denys een diepe vleeschwonde in de rechterkuit. 't Geluk was met hem geweest, zijn gansche linkerpatroentasch was doorschoten, de kogels waren eenvoudig plat geschoten. Beiden kregen door de zorgen van onze [Schotse] vrienden een noodverband; zij weigerden verdere zorgen en drongen aan om te mogen blijven. Ik meende hen te mogen behouden. Guy Van Heerswyngheles en Jean Tytgath waren er erger aan toe. De eerste was getroffen door verscheidene kogels in het linkerbeen, de andere had een schot of granaatsplinter in den rechter schouder en een schampschot aan het oog. Wij halen de gewonden af en brengen ze naar den verbandpost. Op mijn bevel werden zij geëvacueerd naar het hospitaal. Als bij wonder bleef ik zelf ongedeerd.

Fier zonden we de melding door: "Opdracht vervuld, geen verliezen doch vier gewonden, alle gewonden binnengebracht".

Majoor Anderson nam dankbaar gebruik van onze inlichting. Een [2-inch mortier] werd opgesteld en de derde en vierde granaat vernietigde totaal den vijandelijken weerstandnest. Doch weer slaan granaten in en buien mitrailleurvuur jagen fluitend door de straten.

Wij gaan over tot de C Compagnie waar een afdeling van Refuge "La Sarcelle", onder bevel van zijn refugecommandant Jean De Bie, was aan toegevoegd. Met hen gaan wij andermaal op patrouille naar het Van Beverenplein en plaat-

sen ons vervolgens in verdediging. Er wordt afwisselend gevraagd, doch niemand gekwetst of gedood.

Een klein [legervoertuigje] brengt drie krijgsgevangenen aan voorzien van een witte vlag. Zij hadden het op zich genomen om de onderhandelingen te leiden, voor de overgave van de gevechtsgroepen opgesteld op het Van Beverenplein. Pas hebben zij deze plaats bereikt of een bui mitrailleurvuur van hun eigen volk legt hen onmeedoogend neer.

In den loop van den namiddag maakten we een flinke aanwinst in Luit. Dr. Hemeleers. Deze prachtmensch vindt het de doodgewoonste zaak van de wereld, van in eerste lijn onze jongens te komen verzorgen. Zoo verzorgt hij onmiddellijk vakkundig de wonden van De Groote en Denys, op 200 M. van de Duitse linies. Hij en z'n kleine auto "Cocotte" zouden een legendarische figuur worden voor onze manschappen.

's Avonds worden wij afgelost en trekken terug tot het Ghislain-instituut [heden Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain]. Ik neem eveneens het bevel over de andere jongens van Refuge Héron, en breng ze bij hun kameraden in voornoemd instituut.

Jean De Bie had, bij gebrek aan manschappen, de hulp van Jean Boogaerts ingeroepen. Die leende tijdelijk enkele vrijwilligers van 'Le Héron' aan 'La Sarcelle' uit.

Daar wordt overnacht en samen met de [Britten] de wacht gehouden. Heel de nacht tracht een helsch artillerievuur ons wakker te houden. Granaten slaan links en rechts in. De jongens slapen als vermoord. We hadden geen verliezen. Met het ochtendkrieken houdt de beschieting op. Het gebouw was leelijk toegetakeld.

Elf September... Sinds den vorigen ochtend had geen enkele van onze jongens eenig voedsel genomen. De ravitailleering werd danig bemoeilijkt door het regelmatig beschieten der De Smetbrug. Een stevige Engelsche breakfast bracht een aangename verrassing.

Het moraal der mannen was goed. Gansch de groep Jules Laforce met nog een paar vrijwilligers vormt samen met mijn stoottroep voortaan het "Peleton Raph". Hun namen: Jules Laforce, Robert Delfosse, Julien Braet, René De Meyer, Georges Van Gansberghe, Hubert Tack, Raoul Gheldof, Lucien Deprez, Fernand De Grieve, Henri Rombaut, André David, Janvier Bonnevalle, Charles Verachtert en Lucien Eggermont.

*"Niet iedereen was vrijwillig", vertelde me Carolus Vande Velde:
"Toen Fernand De Grieve vernam dat de groep van Jules Laforce,
waartoe hij behoorde, zich bij De Vuyst ging aansluiten, werd hij bang.*

De 21-jarige Fernand was vader van een zeven en een half maand oud zoontje Christian, en zijn echtgenote Odette was opnieuw (drie maand) zwanger! Hij vertelde me dat hij voor zijn leven en de toekomst van zijn gezin vreesde. Ik stelde Jules Laforce voor Fernand in mijn ploeg (intendance) op te nemen, maar hij weigerde".
Fernand De Grieve zou twee dagen later in de Eeklostraat sneuvelen!

De mannen gaan in rust tot 's middags, behoudens een paar patrouilles. Zoo vraagt Captain Green (Schotsche Highlander) mij een patrouille van vijf man sterk voor politiedienst.

Captain Lloyd Greene was 2nd-in-command van de C compagnie Glasgow Highlanders.

Duitschers waren immers gesignaleerd in burgerskleeren. Intusschen bestookten Typhoons [jachtbommenwerpers] in opeenvolgende golven de bunkerstellingen [voornamelijk in de Groenestaak- en Botestraat, te Mariakerke] der Duitschers. 's Nachts had de vijand zich teruggetrokken tot achter den spoorweg naar Wondelgem. Tanks ratelden door de straten en beschoten regelmatig de vijandelijke stellingen met kanon- en mitrailleurvuur. [Britse tanks] zou[den] het gebied verkennen tot aan den spoorweg.

De Vuyst bedoelt met 'den spoorweg' het deel van de voormalige ringspoorlijn dat over de Staakskenstraat en achter de Westerbegraafplaats en de Grensstraat liep.

Men vraagt me mee, en vooruit daar gaan we. We stooten tot tegen de bareel [toen in de Staakskenstraat], en onderzoeken te voet de huizen en hovingen. Op aanduiding der burgers slagen we er in zeven gevangenen te nemen. Beschoten door "snipers" [sluipschutters] keeren we ongedeerd terug.

De manschappen van "La Sarcelle" waren in rust gegaan. Commandant De Bie neemt de leiding van mijn peleton, en ik doe dienst als adjunct. Samen met een paar [Britse] secties zuiveren we de huizenblokken tot tegen den spoorweg. Huis na huis wordt nagezien. Hier en daar worden nog gevangenen uitgehaald.

Tegen den avond bezetten wij een stelling rond [de Westerbegraafplaats]. Rond 20 u. 30 worden wij afgelost door de Polen. Voor 't eerst kregen wij de prachtige Sherman's te bewonderen. Wat een tanks en wat een vuurkracht! De Duitschers zouden zich ervan beloven.

De Polen, waarover De Vuyst het heeft, behoorden tot de 1^e Poolse

pantserdivisie van generaal Stanislaw Maczek. Het was 'Raph' blijkbaar ontgaan dat onze Britse bevrijders (de 7^e pantserdivisie, alias *The Desert Rats*) ook (enkele) *Shermans* hadden! Die zogenaamde *Sherman Fireflies* hadden trouwens een grotere vuurkracht (76,2 mm) dan de 'gewone' *Shermans* (75 mm).

Volgens de Poolse oorlogsdagboeken kwamen de eerste *Shermans* (van het 2^e eskadron 24^e Ulanen) slechts op dinsdag 12 september in Gent toe!

De nacht wordt doorgebracht een honderdtal meter achteruit. Om de beurt werd wacht gehouden.

Twaalf September... De nacht was vrij kalm geweest. Af en toe fluiten een paar kogels of ontploft een granaat. Moe, doch vol goeden wil ontwaken de manschappen. De Poolse keuken zorgt voor "echte" koffie en wit brood. Verkwikt doch met pijnlijke ledematen verbeuren de jongens den tijd met het in orde brengen van hun wapentuig en het laden der laders. Het peleton was reeds tien mitrailletten rijk (twee [stenguns] en 8 Duitse mitrailletten).

Een korte beraadslaging met den Poolschen kommandeerende officier en we krijgen een nieuwe opdracht. Een punt moest gelanceerd in het [niemandslan], tot ongeveer 700 M. voorbij de Poolse stellingen; gebeurlijk zou een observatiepost worden bezet in een huis of op een boom. De Eeklostraat te Mariakerke (wijk Staaksken) was het aangeduide opmarschterein. De operatie had daarbij alle kenmerken van een gevechtspatrouille.

Rond 14 u. is de stelling bezet. Het peleton was versterkt door twee motocyclisten, Gustaaf Geirnaert en Loys...; Commandant De Bie verkent met mij samen de omgeving. We zouden trachten ergens op zolder te geraken van een villa. Heel de wijk was één hoving en park, met af en toe hier en daar een villa. Opeens lagen we onder het vuur der Duitse mortieren. Het regende granaten in een straal van 50 M. De manschappen lagen goed gedekt in de grachten langs den weg [Eeklostraat]. Een voltreffer scheurde onzen vriend Fernand De Grieve in stukken. Verschillende granaatsplinters troffen Julien Braet, die per fiets voor de verbinding zorgde, in het rechter been. De andere manschappen waren ongedeerd [foto 6].

We brengen Braet in een villa en geven hem de eerste zorgen. De discipline was lossier geworden; iedereen wou weten hoe onzen kameraad er aan toe was. Mijn "anciens" echter hielden de wacht. De toestand van het terrein leende zich immers tot een overval. Waakzaamheid was meer dan ooit geboden.

Een groep van een 70-tal Duitschers veroot zich nochtans opeens op 50 M.

6. Mariakerke, Eeklostraat anno 1989. Raoul Geldof (met pet) staat ongeveer op de plaats waar Fernand De Grieve sneuvelde. 'De villa' staat uiterst links, op de hoek met de Mazestraat. (Foto J-P. Marchal)

van de villa, langs de [Eeklostraat]. De manschappen geven het alarm. Mitrailletten ratelen, afgewisseld door een korte knal van een geweer. Persoonlijk verwittig ik de manschappen in de villa, waaronder Commandant De Bie. Deze beveelt den terugtocht. Het gros der manschappen was reeds weg. Mijn anciens: Jacques Denys, Ghislain De Groote en Jean Meirlaen dekken den aftocht, en worden in den achtergrond zelf beschermd door het vuur van den motocyclist Gustaaf Geirnaert. Commandant De Bie komt met mij uit de villa. Er gaan Duitschers op de straat, langs de hagen, op drie meter van ons. Onmiddellijk worden zij neergelegd.

— Achteruit langs den hof!

Mijn mitraillette zorgt voor een veilige terugtocht. Een paar buien geven voldoende den tijd.

Toen ik eveneens langs den hof achteruit wou hoorde ik nog gepraat en gerucht in de villa. Zaten daar nog manschappen van ons?... Voor alle zekerheid ga ik toch maar kijken en vind er inderdaad nog zes man met den gewonde. Een zware mitraillease schiet in den hof. Duitschers brullen in het ronde. De villa is omsingeld. Waren buiten mijzelf nog in de villa: Jean Denys, Ro-

bert De Splenter, Jean-Pierre Colle, Hubert Tack, Raoul Geldof, Julien Braet (gekwetst) en X.....(waarvan we maar liever zwijgen).

Raoul Geldof vertelde me dat deze verzetsstrijder zó paniekeerde dat hij zijn uniform en wapen verstopte en, samen met de inwoners van de villa, in de kelder wegdook.

Ik plaats drie manschappen in het voorhuis. De rolstores worden 10 cm. gelicht, zoo kunnen de mannen schieten. Geldof zou met mij het achterhuis verdedigen dat van twee kanten kon aangevallen worden. Hij onderging hier echter den vuurdoop en zou me in den beginne van geen nut zijn. Ik stel mij zelf op in het deurgat van het achterhuis. De witgekalkte muren zorgden voor goede dekking ten overstaan van mijn witte uniform.

De Duitschers dringen in groepjes van twee, drie man, langs achter in den hof. Ze worden echter warm onthaald op het vuur van mijn [stengun]. Verscheidenen worden gedood, onder andere een oberleutnant die een bui in volle aanzicht kreeg. Ik zie merkelijk hoe anderen, getroffen, terug over de haag springen. Op maximum 6 M. afstand waren ze immers in den hof gedrongen. Het wordt een opruiming eerste klas. Opeens niets meer...

af en toe geweerschoten en buien aan den voorkant. Een volle lader in mijn [stengun] en we wachten op nieuwen buit. M'n zenuwen zijn gespannen, ik had het warm gekregen en besepte thans volkomen waarom men soms spreekt van "in 't heetste van 't gevecht". Het was opwindend. Intusschen trachtte ik Geldof op zijn gemak te zetten: de jongen was zijn zenuwen niet baas, doch bleef toch op zijn post.

Daar kraakt het grint op den weg van den voorkant naar den hof [de hedendaagse Mazestraat]. Ik ben gereed; als ze het wagen om [in] het huis te komen heb ik ze op 3 M. onder schot. Daar komt een gebukte Duitscher om den hoek. Takke-takke takke-tak... zingt mijn [stengun] en huilend keert hij terug. Daar zijn er weer, twee, drie, één van hen zwaait [met] een [hand]granaat. M'n trouwe mitraillette legt hem neer. Het wordt schijfschieten zooals op de foor. Thans schijnen z'er genoeg van te hebben. Brankardiers of soldaten trekken twee huilende Duitschers achter den hoek. Ik laat ze met vrede, er is immers nog zooiets als oorlogsrecht, beiden waren ernstig gewond. Zouden zij ook op oorlogsrecht denken moesten ze één der onzen te pakken krijgen?... Af en toe nog een bange poging langs den achterkant van den hof, in den kiem gedood door mijn zingende mitraillette. Goeie ouwe [stengun]. Thans een paar minuten respijt. M'n laders zijn echter ledig. 't Was hoog tijd dat er een poos kwam in het drama.

De mannen van den voorkant waren intusschen in stelling gegaan in het bo-

venhuis waar Robert De Splenter, alleen met een revolver gewapend, (zijn geweer was doorschoten), buiten mijn weten dapper medehielp aan de verdediging van het achterhuis.

— Iedereen naar 't eerste verdiep.

Hubert Tack en Jean-Pierre Colle worden aan een voorvenster geplaatst. Robert De Splenter, behield zijn stelling en werd versterkt door de mitraillette van Jean Denys. Geldof maakte zich nuttig door het laden van mijn chargeurs [laders]. Ik zelf houd de wacht aan den trap met een [hand]granaat. We zouden ons vel duur verkoopen...

De Duitschers naderen terug en gooien [hand]granaten. Onze dappere jongens beletten hen echter van op afstand te komen om in het huis te kunnen werpen. Robert De Splenter, Jean Denys en Hubert Tack bewezen prachtkerels te zijn. Jean-Pierre Colle, nog zeer jong, kraakte een harde noot, doch beet dapper door en hield zich taai; ten lange laatste was hij als de besten.

Ik beveel het vuur te staken en alleen nog maar te schieten bij een aanval op de villa. De munitie was ver op, de kogels moesten geteld. Intusschen neem ik vlug eenige nota's.

Opeens worden we beschoten door lichte artillerie en mortieren. Het regent obussen en granaten rond het huis. Als bij wonder blijft het ongetroffen. Granaten slaan in vóór, achter en neven [naast] het huis.

De 'obussen en granaten' waren in de realiteit Poolse mortiergranaten! Jean De Bie had, na zijn terugkeer in de Poolse linies, de coördinaten van de villa doorgegeven. Om de ingesloten manschappen te helpen, bestookten de Polen het gebied rond de villa met mortier vuur.

Terwijl ik mijn nota's neem springen stukken glas en stukadoorswerk op mijn kleeren. De moraal van een paar mannen zakte, doch een onbezorgd energiek optreden bracht alles weer in orde.

De Duitschers trekken achteruit en schijnen het op te geven. Thans geef ik weer toelating tot vuren. Hubert Tack legt nog een Duitscher neer en kwetst een ander.

Het schieten heeft opgehouden. Daar ratelt een [*Bren carrier*]. We hooren gestommel in de benedenverdieping. Een oogenblik onoplettendheid had de jongens belet van te zien wie er binnenkwam. We hielden ons muisstil. 't Was Commandant De Bie die met een paar vrijwilligers, Gustaaf Geirmaert en Loys..., den gewonde afhaalde. Bliksemsnel was alles gebeurd.

Toen meende ik het oogenblik gekomen voor den terugtocht. Het was intusschen 17 uur geworden. Voor een kleine verkenning rond het huis zorgde ik zelf en dan maar vooruit, door de hagen en hovingen naar de Poolse linies.

De Polen dachten ons allen dood of gevangen en betuigden in hun zangerige, doch voor ons onverstaanbare taal, hun vreugde over de bereikte resultaten. De meeste mannen hadden zich zonder verliezen achteruit getrokken onder de leiding van Commandant De Bie. Jean Meirlaen en Jacques Denys kwamen slechts met den valavond aangetuft met de motorfiets van onze motocyclisten. Ghislain De Groote en André David, ofschoon beiden aan de rechterhand gekwetst, waren nochtans ter plaatse gebleven op 100 M. van de villa en hadden duchtig van zich af gebeten.

Volgende passage laat duidelijk den moed mijner jongens blijken. Stel U voor, beiden in een gracht langs de [Eeklostraat], op 100 M. van de villa. Een paar Duitschers springen op 10 M. van hen uit een hof in den gracht langs den anderen kant van den weg. Hoe verleidelijk om daar een [hand]granaat in te werpen. Wie van de twee zou echter gooien? Met de rechterhand had geen van beiden voldoende kracht, gezien hun kwetsuur. Ze zouden het links proberen. Strootje getrokken wie het zou wagen. En het gebeurde.... doch de granaat viel te kort. Dan maar afgewacht tot één der Duitschers zijn hoofd bovenstak. Daar rijst voorzichtig een helm naar omhoog. De vingers jeukten aan den trekker van het geweer. Nog een beetje... knal !... en hij was naar andere sferen. De andere werd geschoten door Hubert Tack van uit de villa. Uit de ondervraging van een gewonde Feldwebel, gevangen genomen door Ghislain De Groote en André David, bleek dat de aanvallers 70 man sterk waren, waaronder 20 officieren en al de overigen gegradeerden. Hun opdracht zou geweest zijn van door de linies te breken; paniek te zaaien in de linies der geallieerden, krijgsgevangenen te nemen en zelfs van tot in de stad door te stooten. 't Kan verkeeren, zei Brederoo!...

Dertien September... Tot nog toe was het weder goed: droog en warm. "Gott" bleek "mit uns" te zijn.

De Vuyst verwijst hier spottend naar de inscriptie *Gott mit uns* op de gesp van de gordelriem van de Wehrmachtsoldaten.

Commandant De Bie vraagt vrijwilligers voor een patrouille tot aan de stelling van gisteren, teneinde tevens den dooden strijdmakker [Fernand De Griève] weg te halen [foto 7].

M'n vroegere stoottroep meldt zich spontaan. Voorzichtig, langs de hagen, naderen we de stelling. Met eerbied wordt het stoffelijk overschot van onzen kameraad in een tentzeil geborgen. Doch daar breekt de hel weer los. De stelling schijnt goed bewaakt te worden. De mortieren spuwen weer granaten, zoo vlug zij vuren kunnen. Ten alle kanten wordt de grond opengereten. Het regent stof en aarde op ons.

Daar houdt het weer op. Uit de grachten rijzen zwarte, doch glimlachende gezichten op, m'n ancients maakt men niet bang met een twintigtal granaten. Commandant De Bie vraagt mij de villa en omgeving te verkennen waar ik de dag voordien omsingeld was geweest. Opdracht: de papieren der gevallen Duitschers onderzoeken en eventueel de automatische wapens mede te brengen, die gebeurlijk op hen konden gevonden [worden].

— Ghislain, ga je mee?

7. In mei (?) 1947 werd Fernand De Grieve postuum gedecoreerd. Hier speelt Auguste Haus het ereteken op de vest van Christian (zoon van Fernand) tijdens een plechtigheid gehouden in de Staakskenstraat. Uiterst rechts staat (in gestreepte vest) Georges De Grieve (vader van Fernand). (Photo Roghes)

— Natuurlijk.

Samen met De Groote verken ik, 100 M. voorbij de stelling der manschappen, de villa en den hof. Geen Duitschers of sporen ervan te bespeuren. De hovingen zijn omwoeld door granaten. De villa is ledig. Wij bemerken dat verscheidene dooden werden weggesleept, onder andere den oberleutnant. Alleen de dooden op straat of in de grachten langs de [Eeklostraat] zijn blijven liggen. Wij onderzoeken de verschillende lijken. Alle automatische wapens en alle papieren waren weggehaald.

Juist tien meter van den laatsten doode op de [Eeklostraat] gaan opnieuw, in helsch lawaai, de mortieren aan 't blaffen. Granaten boren fluitend door de lucht, hals over kop zoeken wij dekking in de grachten. Een granaat slaat in,

juist naast den laatst onderzochten gesneuvelde. Het duurt slechts een paar minuten.

Met onzen dooden makker vervoegen we het cantonnement en brengen verslag uit aan het Poolsch commando.

Voor den namiddag krijgen we opdracht in kleine posten van zes man, alle spoorwegovergangen achter de [Westerbegraafplaats] te bezetten in versterking, van de aldaar opgestelde Poolse ploegen. Sterke Duitsche patrouilles waren immers nog steeds te vreezen.

De 'Poolse ploegen' waarover De Vuyst het heeft, waren eenheden van het 9^e Poolse infanteriebataljon (1^e Poolse pantserdivisie) van luitenantkolonel Dr. Z. Szydlowski.

Met een vijftal van mijn getrouwen bezet ik de barreel der Eekloostraat, Mariakerke. Ondanks we goed verdekt waren opgesteld, lagen we reeds een half uur nadien onder het vuur der mortieren. Zeer precies bestreken ze de heele oppervlakte van den spoorwegovergang. M'n beste vriend Robert De Splenter stierf hier den heldendood. Een granaatscherf doorboorde hem de longen. De anderen, verspreid over de kleine oppervlakte van den overgang bleven ongedeerd; ik zelf lag slechts twee meter van Robert verwijderd en kwam er eveneens goed van af. Wij vervoerden Robert naar den Poolse ambulancedienst, waar hij sterft zonder nog een woord te hebben gesproken.

De Poolse officier beveelt ons terug te trekken. Robert De Splenter wordt ondertusschen naar het Doodenhuis gevoerd. Hij was een dapper soldaat, een goede vriend en altijd vrijwilliger voor alle gevaarlijk werk.

De tankescadrons waren intusschen tot den aanval overgegaan.

Het was het 1^e eskadron Ulanen (van majoor Starzynski), samen met het RHQ (*Regimental Headquarters*) 24^e Ulanen.

Tanks, steeds maar tanks, rollen aan en zuiveren de parken en boschjes over een diepte van 8 Km [foto 8].

In razend tempo duiken Typhoons naar beneden en [vernietigen] de laatste vijandelijke bunkerstellingen.

Hier heeft De Vuyst zich opnieuw van datum vergist. Volgens het oorlogsdagboek van de 3^e Poolse infanteriebrigade had de laatste luchtaanval plaats op 12/09/44.

De andere manschappen vervoegden ons met het vallen van den avond, en

8. Mariakerke, Eeklostraat 13/09/44. De tankaanval werd samen met eenheden van het 9^e infanteriebataljon uitgevoerd. (Kopie T. Bletek)

daar waren we weer weg naar de Duitse linies. Bij onze aankomst in de vuurlijn worden we echter afgelost.

Thans was Gent volledig bevrijd. Het kostte het Peleton "Raph" twee doden en zes gewonden, we hadden echter onzen plicht gedaan als soldaten van het Geheim Leger.

In actie met de "Groupe Mobile: La Sarcelle"

Gedurende een paar dagen zouden we een welverdiende rust genieten en konden aan onze gevallen kameraden de laatste eer bewijzen.

Van deze 'welverdiende rust' maakten sommigen gebruik om hun 'wapenfeiten' in cafés en andere duistere kroegen uitvoerig te vertellen. "Jules Laforce deed dat ondermeer in een 'café' op de Beestenmarkt [toen aan de Kasteellaan]. Daar 'werkte' een zekere Suzanne. Het is van haar dat hij zijn geslachtsziekte opdeed", vertelde me destijds Carolus Vande Velde.

Intusschen was Commandant De Bie er in geslaagd, toestemming te verkrijgen van het hoofdkwartier, tot het vormen van een mobiele groep, bestaande

uit vrijwilligers uit alle "Refuges". Deze [Mobiële Groep] zou bestendig als strijdende eenheid, ter beschikking staan van de geallieerde legers en getuigen van de kampvaardigheid van het Geheim Leger.

"Minouche" (Frans Versyp) vormde een peloton in den schoot der Refuge "La Sarcelle", en ik zelf vormde er een uit de Refuges "Eider" en "Héron". In totaal vormden we een compagnie, ongeveer 85 man sterk. Lt. Dr. Hemeleers werd, op zijn aanvraag, bestendig aan de compagnie verbonden evenals E.H. Aalmoezenier Verwilghen. Lt. Gaston Cornelis zou optreden als adjunct van Cdt. De Bie.

Mijn eerste stoottroep was volledig weg gevallen, hetzij door verwondingen of sneuvelen op het veld van eer, hetzij door het feit dat de overigen examens te doen hadden in den loop der volgende veertien dagen aan de Universiteit. Zij werden echter op waardige wijze vervangen door even moedige, vurige kerels.

Aan uitrusting en bewapening werd de meeste zorg besteed en reeds op 15 September was de "Groupe Mobile: La Sarcelle" gevormd, en klaar voor het gevecht.

De Poolse tankbrigade [24^e Ulanen] werd verwittigd van het [gebeuren] en deed onmiddellijk beroep op den pasgeborene, als versterking voor zijn tanks die aldan in Zeeland opereerden.

Het 24^e regiment Ulanen, ook nog 24^e Lansiers genoemd, was geen tankbrigade maar een bataljon van de 10^e Poolse pantserbrigade!

Op 16 September, met den avond vertrokken wij teneinde de Polen te vervoe-gen. De nacht werd doorgebracht op een paar Km. van de [Nederlandse] grens. Het weer was steeds buitengewoon goed te noemen, de moraal der manschap-pen was prachtig.

's Anderendaags ging de tocht verder tot in [St.- Jansteen] (Zeeland), waar we onmiddellijk ingedeeld werden in de verscheidene escadrons, als infanterie der tanks. Onze Poolse vrienden heetten ons hartelijk welkom en hernieuw-den lachend en tevreden de oude kennismaking destijds te Gent gedaan.

Uit de gesprekken die ik achteraf met Poolse veteranen had, bleek dat zij toen niet zo gelukkig waren met die verzetsmannen. *"Zij liepen meestal in onze weg!"*

In de verte ratelden de mitrailleusen en af en toe sloegen granaten in. In den valavond zouden we onze stellingen bezetten. De jongens hielden er den moed in en proefden intusschen van een heerlijke Engelsche cigaret.

In den loop van den namiddag werd het [24^e Ulanen] echter afgelost. Sinds D-

Day stonden zij immers in den kamp en thans [zouden] zij voor 't eerst een tiental dagen rust krijgen te Temse.

De 1° Poolse pantserdivisie, waartoe het 24° Ulanen behoorde, debarkeerde slechts tussen 30 juli en 4 augustus 1944 bij Arrormanches en Courseulles-sur-Mer (Normandië). Zij stond dus niet 'in den kamp' sinds D-Day (6 juni 1944)!

Voor de manschappen was het echter een tegenvaller. Die rust beteekende immers niets goeds voor ons. Voetstappen werden aangewend om bestendig, gansch den veldtocht met onze Poolse vrienden verbonden te blijven; deze mislukten echter en op 20 September stonden we weer te Gent, in afwachting van een nieuwe opdracht. De meeste jongens waren ontmoedigd. Verscheidenen, denkend dat er van frontdienst toch niets meer in huis kwam lieten het steken of boden zich als vrijwilliger aan voor het nieuw Belgisch Leger dat in vorming was.

Wij bleven echter niet bij de pakken zitten. Van hoofdkwartier tot hoofdkwartier deden we pogingen om terug in lijn te geraken. Eindelijk was het gelukt. Het 2° Canadeesche legerkorps vroeg versterking voor het Leopoldkanaal te St.-Laureins, waar een Tankbrigade in stelling was. Door de groote verliezen aan manschappen sinds D-Day, die nog nooit vervangen werden, konden ze een compagnie infanterie goed gebruiken. Er was gejuich bij de manschappen.

De 'Tankbrigade' waarover De Vuyst het heeft, was de 4° Canadese pantserbrigade van de 4° Canadese pantserdivisie. Deze brigade ontstond in Normandië slechts half juli 1944; dus ook niet op D-Day!

Joseph DE VUYST
Aanvullingen en verbeteringen door Jean-Paul MARCHAL
('t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 27

Op 26 juni 1897 stelde Hermann Van Duyse in de rubriek “Beeldhouwwerken - Oudheidkundig Museum, N° 849 - XVIe eeuw (1539)” in het Frans een fiche op over

Ere-blazoen van de Gilde der Schoenlappers (Oude-Schoenmakers)

Dit gesculpeerd, gepolychromeerd en verguld eikenhouten blazoen is van een ruwe afwerking, maar bezit een gelukkig decoratief effect. Onder een soort portiek waarvan het fronton versierd is met de keizerlijke adelaar, dienen de leeuwen van Vlaanderen en van Gent, de Maagd van Gent en Sint-Germanus, patroon van de schoenlappers, als steun voor het schild van de Gilde: een met goud be kroonde zilveren leeuw.

De datum 1539 wordt drie maal herhaald op de kast. Men zal bemerken dat de Gentse schoenlappers, in tegenstelling met de andere gilden, geen “sprekend” wapen bezaten, dat wil zeggen waarop het gereed-

schap of andere kenmerken van het beroep staan. Diverse legenden zouden het geheim van deze afwijking verklaren. Een blazoen van adellijk uitzicht zou aan de schoenlappers verleend zijn in herinnering van een wapenfeit dat volgens de enigen zou teruggaan tot 1301, volgens de anderen zou dateren van de Slag van Groeninghe.

Het voorwerp waaraan deze fiche gewijd is werd door de stedelijke administratie verworven op de verkoop Minard in 1882.

HET “PALEIS” VAN DE UNIVERSITEIT

Op 3 oktober a.s. zal het precies 175 jaar geleden zijn dat het “Paleis van de Universiteit” plechtig ingehuldigd werd.

Meer daarover in een artikel dat Pierre Kluyskens 34 jaar geleden schreef:

Dag voor dag, bijna uur voor uur, 150 jaar na de plechtige installatie van de Universiteit op 9 oktober 1817 in de Troonzaal van het Gentse stadhuis door de erfprins van de familie van Oranje, is Koning Boudewijn, hoofd van een andere koninklijke dynastie, samen met de academische overheden de lof van dit anderhalve eeuw lang verleden komen maken en het in het teken gesteld van een nieuwe en nog rijkere wetenschappelijke toekomst.

Een andere Belgische Universiteit vierde dezer dagen haar 150-jarig bestaan, want ook de Universiteit van Luik werd door koning Willem I gewild en gesticht.

Door een van de eigenaardige toevallen waarvan de geschiedenis ons menig voorbeeld schenkt, gingen beide Rijksuniversiteiten zich, na eerst wat links en rechts te hebben rondgedoeld, vestigen in gebouwen van... de Jezuïeten, zouden zij beiden een Academisch Paleis optrekken, in dezelfde geest en stijl, als een “Tempel van de wetenschap” opgevat, en zouden zij beiden beroep doen op zeer jonge architecten om het kolossaal werk op te trekken: Lodewijk Roelandt te Gent en Jean-Noël Chevron te Luik, waren immers beiden juist 33 jaar oud toen zij aan de bouw van hun Paleis begonnen.

Het is aan het Gents Universiteitspaleis, de Aula Academica, of de Aula zoals men het ensemble thans naar de grote gehoorzaal noemt, dat wij deze bijdrage willen wijden.

De lessen die op 8 november 1817 aanvingen, werden aanvankelijk gegeven in het Pakhuis op de Koornmarkt, in de gewezen Baudeloo-abdij in de Plantentuin, in het Hospitaal, in een lokaal in de Korte Dagsteeg en ook in het oud-Jezuïetenklooster.

Het college der Paters Jezuïeten werd, na de afschaffing van de orde door Paus Clemens XIV, op 20 september 1773 gesloten en kreeg sindsdien verschillende bestemmingen: Raad van Vlaanderen, Burgerlijke Rechtbank, Koninklijk College ten tijde van Maria-Theresia en Jozef II en zelfs kazerne na de Franse Omwenteling.

Naast het klooster, hadden de Jezuïeten, op 12 mei 1606, op de plaats zelve van de woning van de voormalige Calvinistische leider en Gentse dictator Jan van Hembyse, de eerste steen gelegd van hun kerk, aan de H. Livinus toegewijd, de allerlaatste kerk die zij in gotieke stijl in België oprichtten.

Enkele jaren na de afschaffing van de Orde, schonk Jozef II ze aan de kanunniken van Sinte-Pharaïldis die er in 1784 bezit van namen. Een zeer kortstondig bezit, want na de inval van de Franse Republikeinen, werd zij op 1 november 1798 openbaar verkocht, toegewezen aan een zekere Manilius voor... 3.000 fr. en een maand nadien afgebroken.

Het gewezen Jezüetenklooster, met inbegrip van de Sodaliteit, nam het grootste deel van de teerling thans gevormd door Volderstraat, Paddenhoek, Universiteitstraat en Korte Meer in beslag, zodat heel wat grond beschikbaar was. De stad deed een gunstkoopje toen zij het ensemble voor 39,518 gulden aankocht. Men zou de grond vandaag wel 7 à 800 maal duurder betalen.

Plannen voor de gebouwen van de verschillende faculteiten werden ontworpen terwijl men op de plaats zelve van de afgebroken Jezüetenkerk en dus ook van de voormalige woonst van Hembyse, een somptueus "Paleis der Hogeschool" zou optrekken.

Al de bouwkosten zouden gedragen worden door de stad Gent, die hiermede haar vreugde en haar erkentelijkheid om de van koning Willem bekomen gunst, wilde uitdrukken.

Gent deed nog meer voor de jonge Universiteit: het stelde zijn rijke bibliotheek ten dienste van de Universiteit, de Plantentuin en gaf samen meer dan 500.000 gulden uit, toen een fantastische som, voor gebouwen en inrichting van de Hogeschool.

De bouw van de Aula Academica zou een belangrijk bedrag opsorpen, want de stad wilde een reusachtig Paleis, een tempel van de Wetenschap, welke de eeuwen zou trotseren en met de mooiste gebouwen en monumenten van Gent in pracht en luister zou mogen wedijveren.

Men had de geschikte plaats gevonden, nu moest men nog the right man ontdekken die een dergelijk plan zou kunnen uitwerken.

Er zijn in die jaren heel wat bouwmeesters te Gent, knappe en minder knappe: er zijn dan ook talrijke kandidaten, evenveel intriges, beloften, maar wanneer het stadsbestuur zijn keus laat vallen op de 31-jarige architect Lodewijk Roelandt die te Gent en in het land nog geen enkel belangrijk werk op zijn actief heeft, kunnen de Gentenaren het niet geloven. Wanneer hij op 3 mei 1817 zijn ontwerp in de gemeenteraad komt verdedigen, zijn talrijke leden zeer sceptisch; wanneer hij zijn plan op de tafel ontplooit, verdedigt, uitleg verstrekt, cijfers aanhaalt, keert de tij; wanneer hij de zaal verlaat heeft hij gans de raad aan zijn zijde: "Cet immense travail est vu, examiné et discuté par le conseil", lezen wij in het verslag van de zitting, "et raisonné par l'auteur avec autant d'intelligence que de précision. Le conseil a remarqué avec satisfaction cette conception vraiment grandiose et digne de son objet, et en témoigne sa reconnaissance particulière à l'auteur dont les essais lui paraissent des chefs-d'oeuvre".

In die jaren ging men, zelfs in administratieve aangelegenheden, vlug te werk. De gemeenteraad betuigde zijn instemming en nog geen zes weken later werd zijn beslissing, bij K.B. van 17 juni 1817, goedgekeurd.

Op ieders lippen was nu de naam van de jonge uitverkorene, gekende, woelige, enthousiasme en ambitieuze figuur, die in 1808, op 22-jarige ouderdom, stichter was geweest van de Société des Beaux-Arts, maar die nog geen gelegenheid had gekregen iets groots te verwezenlijken en die plots de belangrijkste opdracht welke in die jaren een Belgisch architect ten dele viel, mocht uitvoeren.

Zij die zijn naam naar voren hadden gebracht, hadden op het beste paard uit de stal gewed.

Roelandt die op 31 januari 1786 te Diksmuide als enige zoon van eenvoudige mensen werd geboren, had op de schoolbanken niet veel lauweren geoogst, maar wanneer hij naar de Academie te Gent mag gaan studeren, kaapt hij er alle prijzen weg, verlaat op 22-jarige ouderdom de school als een van de grootste beloften, sticht de Société des Beaux-Arts, maakt relaties en trekt het jaar daarop naar Parijs met aanbevelingsbrieven van Velleman, Van Huffel en Delafaille die hem het atelier openen van Percier, de architect van Napoleon. Hij behaalt de prijs in de grote prijskamp van bouwkunde, werkt met Percier en Fontaine aan de plannen voor het paleis van de Roi de Rome en komt zich in 1815 definitief in Gent vestigen.

Niemand is sant in eigen land. Wel wordt hij als "de" grote figuur aangezien in de Soc. des Beaux-Arts, doch de bestellingen blijven achterwege. De Engelsen hadden nochtans op hem beroep gedaan voor het in Londen op te richten Waterloo-monument; het ontwerp werd geweigerd als zijnde te grandioos. De Soc. des Beaux-Arts laat een penning slaan met de woorden: "geweigerd door de gierigheid en de afgunst van de Engelsen".

En dan komt plots, onverwachts, de opdracht voor de Aula, opdracht die gedurende 36 j. van tientallen andere opdrachten en verwezenlijkingen zal gevolgd worden, die van Roelandt indien niet de allergrootste dan toch de vruchtbaarste Gentse bouwmeester aller tijden zullen maken; de Aula, de Gentse Schouwburg, het Gerechtshof, het Casino, het Stapelplein, de klokkentoren van het Belfort, de nieuwe Dampoort, de nieuwe zalen van de Concorde, de St.-Annakerk, de Rijbaan of Manege, het binnenportaal van de O.L. Vrouw-St. Pieterskerk, zonder dan nog te gewagen van tientallen andere belangrijke officiële en private opdrachten in gans het land.

De eerste steen van het Paleis der Hogeschool werd gelegd op 4 augustus 1819, de laatste steen zeven jaar later en op 3 oktober 1826, negen jaar na de gelukkige start van de Universiteit, werd de Aula met ongemene luister en in aanwezigheid van de minister van Binnenlandse Zaken, van Gobbelschroy, plechtig ingehuldigd.

De woorden “laatste steen” zijn misschien een eufemisme, want het gebeurt toch zo zelden dat men de allerlaatste hand legt aan een openbaar gebouw. Zoals aan dat andere werk van Roelandt, het Gentse Gerechtshof, ontbrak het bas-reliëf door Callaigne ontworpen, in het fronton boven de indrukwekkende zuilen. Het Gerechtshof kreeg het zijne, werk van wijlen Geo Verbanck, meer dan een eeuw later, de Aula wacht nog steeds op de zijne!

Laten wij echter de gebeurtenissen niet vooruitlopen, en keren wij terug naar die eerste steen, die niet honderd ten honderd een gewone steen was.

Falck, minister van Openbaar Onderwijs, kwam hem leggen met veel muziek, redevoeringen, een banket en een algemene verlichting, in aanwezigheid van al de burgerlijke en militaire overheden, van de vier hoofdgilden, van de Fonteinisten, St.-Cecilia en talloze andere lokale verenigingen en maatschappijen.

Op dat ogenblik waren de werken aan de gebouwen en auditoria rond de grote binnenkoer en kant Lange Meer reeds ver gevorderd. Voor de eerste steenlegging had men een gedenkpenning laten slaan, door Braemt, waarop herinnerd werd aan de vrijgevigheid van de stad: AULAE ACADEMICAE CONSTRUCTIONE DECRETA. AERE MUNICIPALI MDCCCXIX, en het opschrift POSITO PRINCIPE LAPIDE S.P.Q. GAND. FEST. ET SOLENN. DIEM.

Drie exemplaren van deze medaille (in goud, zilver en brons) werden in een loden kistje, in de eerste steen geplaatst, samen met een exemplaar van al de muntstukken uit de regering van Willem I (een gouden stuk van 10 gulden, zilveren stukken van drie gulden, een gulden en een halve gulden, en wat “klein geld”). Bovendien een afdruk van de academische zegel, van de zegel van de curatoren, een tekening van de zuilengalerij, een opschrift op drie bronzen platen met, voor het nageslacht, de bijzonderste feiten van de plechtigheid, het procesverbaal in dubbel exemplaar van de eerste steenlegging, opgesteld door Hye-Schoutheer en ondertekend door de aanwezige overheden.

Al deze stukken en documenten werden zorgvuldig in het kistje gelegd, dat verzegeld werd, en in de steen geplaatst.

Burgemeester Piers de Raveschoot overhandigde minister Falck het kostbaar troffeltje om tot het traditioneel “metselwerk” over te gaan.

De eerste steenlegging van het Hogeschoolpaleis in 1819, was voor de Gentenaren een gebeuren van uitzonderlijke betekenis. Zolang het bij ontwerpen, plannen en beloften was gebleven, waren zij eerder sceptisch: zij hadden in de voorbije jaren reeds zoveel dromen voor werkelijkheid genomen dat zij het inmetselen van deze eerste steen hadden afgewacht om hun vreugde luidruchtig te bezingen. De “liertzang” in de gezwollen en ingewikkelde stijl van de tijd, door Vervier gedicht, vertolkte dan ook het geluk, de hoop en de trots van de Gentse bevolking, niet enkel om de toen reeds op volle toeren draaiende Universiteit, maar ook om de zekerheid die zij nu had binnen afzienbare tijd in

de oude monumentenstad een paleis te bezitten dat in pracht met de mooiste gewrochten van Europa zou mogen wedijveren.

Zij verkeerden immers in de waan dat Roelandt met zijn Aula de architecturale hoofdvogel had afgeschoten! “La coupe de ce palais”, schreef enkele jaren nadien Goetghebuer in zijn “Choix des monuments, offre cette pompe architecturale et cette exécution soignée qui commandent à la fois l’admiration et le respect”.

Zelden heeft een kunstenaar met zoveel brio en kunde, de smaak en de wil van zijn tijdgenoten beantwoord als Lodewijk Roelandt in het Paleis van de Hogeschool. Academische en burgerlijke overheden wilden dat de Aula zou opgevat en gebouwd worden als de strenge, grandiose, indrukwekkende Tempel van de Wetenschap.

Door het ensemble op te trekken in de klassieke stijl der oudheid, met een zuilengalerij, een statische voorzaal en een somptueuse Rotonde, versierd met allerhande allegorische, eveneens aan de Oudheid ontleende motieven, is de bouwmeester volledig ingegaan op de wens en de mentaliteit van zijn tijdgenoten.

Het mag een geluk heten dat Lodewijk Roelandt nog betrekkelijk jong was, wanneer deze belangrijke opdracht hem werd toevertrouwd. Het was zijn eerste bestelling en wellicht is hij er voor teruggeschrikt te persoonlijk werk te leveren in een zo reusachtig gebouw. Hij is links en rechts aan betrouwbare bronnen elementen gaan putten die hem een zekerheid en een waarborg waren. Zijn grote verdienste is geweest ze tot een eenheid te kunnen versmelten en het ensemble een indrukwekkend en evenwichtig voorkomen te hebben geschonken.

Men kan aan het functionele van het gebouw twijfelen, maar het kan niet geloofwaardig worden dat Roelandt de afstand van de straat naar de feestzaal heeft kunnen opvatten en optrekken als een majestatische opeenvolging van ruimten en vlakken die de bezoeker of genodigde als het ware voorbereiden tot het betreden van deze somptueuse zaal, het sanctuarium van de Wetenschap.

Spijtig is dat de ingang uitgeeft op een tamelijk smalle straat. Deze zuilengang zou, uitkomend op een openbaar plein, een veel grotere indruk verwekken.

“Il ne chercha point”, schrijft Prof. Cloquet, “de nouvelle combinaison de formes, mais ils s’attacha à faire revivre celles des édifices de la Rome antique. On y retrouve la colonnade du péristyle du Panthéon, les chapiteaux du temple d’Auguste et de Faustine, un vestibule pareil au tepidarium des thermes romains, une rotonde inspirée des laconicon antiques”.

Het peristilium heeft zeer gelukkige proporties: de acht grote zuilen, afkomstig van gesloopte gebouwen van de St. Pietersabdij, hebben met de rijk beeldhouwde Corintische kapitelen, prachtige allure en ook de reusachtige poort is weelderig gesculpteerd. Wanneer zij wijd open gaat, komt de bezoe-

Peristilium. Foto Edgar Barbaix

ker ogenblikkelijk onder de indruk bij het aanschouwen van de grootse enfilade en de ruime voorzaal versierd met borstbeelden van geleerden en met aller-

lei motieven, die de statigheid van dat gedeelte van de bouw nog kracht bijzetten. Het is de gewenste overgang naar de "tempel" en zijn ingetogen atmosfeer.

De bezoeker die de majestatische trap beklimt, voelt het klimaat aan intensiteit toenemen naarmate hij de rotondezaal nadert die voor hem opengaat in haar luister en praal: harmonisch van afmetingen, klassiek versierd, elegant met haar bovengalerij, haar talrijke motieven, medaillons, en bovenal de prachtige koepel die een getemperd licht op het podium en de in amphitheater opklimmende zetels werpt, is deze Promotiezaal, zoals men ze eertijds noemde, een van de schoonste verwezelijkingen van Lodewijk Roelandt.

Moeite, noch tijd, noch geld werden gespaard om van deze zaal een juweel te maken dat met de mooiste academiezalen in Europa, deze van Parijs, Napels en Berlijn de vergelijking zou mogen doorstaan.

Zeven volle jaren werd koortsachtig aan de bouw gewerkt. Een van de beste beeldhouwers van het land, Philippe Parmentier, leverde het grootste deel van het beeldhouwwerk.

Parmentier werd te Feluy bij Nijvel geboren in 1787 en was op dat ogenblik nog vooraan in de dertig. Hij had te Parijs gestudeerd o.m. in het atelier van Bridan en hij genoot van een gevestigde faam toen men op hem beroep deed om de medaillons van de beroemde geleerden, en de cariatiden te sculpteren. Parmentier kwam zich te Gent vestigen en kende er een danig succes dat hij in onze stad bleef waar hij talrijke opdrachten uitvoerde en in 1851 overleed. Koning Willem die zijn talent apprecieerde kocht o.m. in 1825 een "Baadster" in marmer, aan, gebaar dat de kunstenaar een nog groter succes in zijn loopbaan verzekerde.

Het Hogeschoolpaleis werd op 3 oktober 1826 plechtig ingehuldigd in aanwezigheid van de minister van Binnenlandse Zaken, van Gobbelschroy en van alle plaatselijke overheden. Een banket in de Troonzaal van het stadhuis, tijdens hetwelk men het glas menigmaal ledigde op de gezondheid van de jeugdige held, Lodewijk Roelandt, besloot de feestelijkheden.

Boven de zuilen van het peristilium, prijkte in gouden letters, het fiere opschrift van de dankbare stad: AUSPICE GULIELMO I ACAD. CONDITORE POSUIT S.P.Q.G. - MDCCCXXVI.

Enkele weken na de Septemberomwenteling werd het opschrift, op 12 november 1830, verwijderd, nadat de "Société patriotique" een petitie in die zin tot het stadsbestuur had gericht, maar op 23 juni 1840 plaatste men het, definitief, terug. "Heden, in den vroegen morgen, schrijft Destanberg, plaatst men op den voorgevel der Hogeschool het opschrift weder dat de stichting onder Willem I herinnert. In eene zitting van den gemeenteraad had de heer advocaat Metdepenningen aan het schepencollege aangekondigd dat hij de her-

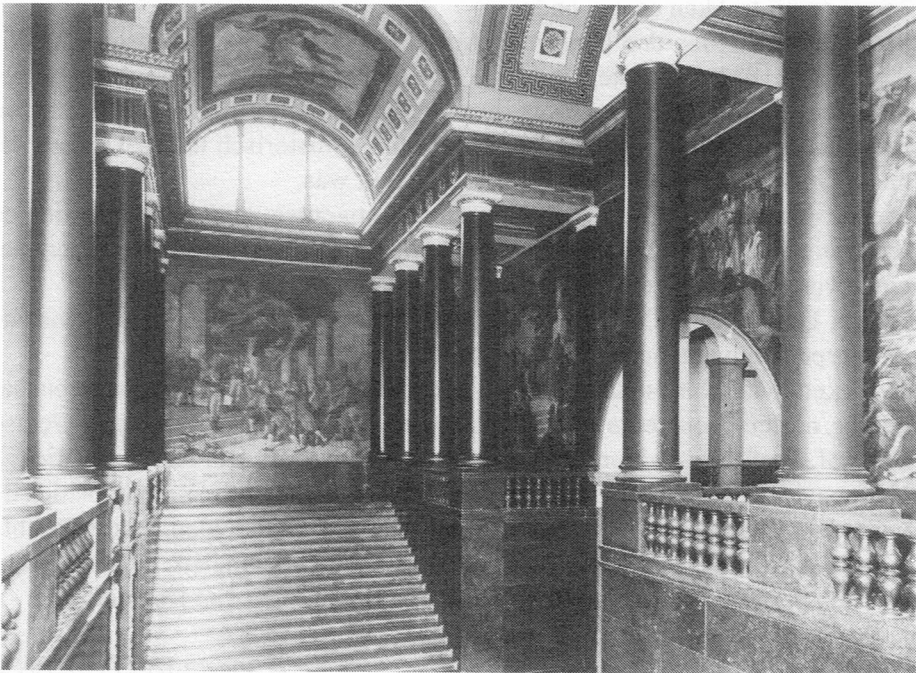

stelling van dit opschrift vragen zou: het gemeentebestuur wachtte daar niet op en handelde”!

Een detail, een belangrijk element, ontbrak bij de plechtige inhuldiging van het Paleis in 1826: het grote bas-reliëf door de stad aan de Brugse beeldhouwer Calloigne besteld, dat het fronton boven het opschrift moest versieren. Het ontwerp van Calloigne stelde de Regering van Willem I voor onder de trekken van Minerva, de Gentse stede een universiteit en de academische emblemen schenkend. Rond deze middenfiguur had de kunstenaar de allegorische figuren van de verschillende fakulteiten gegroepeerd, terwijl aan de twee uiteinden de zinnebeeldige voorstellingen van de Schelde en van de Leie prijkten.

Het ensemble was geheel opgevat in de geest van de tijd, maar, zoals de schets het laat veronderstellen, zou het ontegensprekelijk de hoofdingang van de Volderstraat meer cachet en luister hebben geschonken. Waarom het werk van Calloigne niet werd uitgevoerd, konden wij nergens achterhalen en men kan enkel betreuren, dat 150 jaar na de aanstelling van de Universiteit nog geen krediet werd losgekregen om het peristilium naar het plan van Roelandt en het ontwerp van Calloigne te voltooien.

Het gebouw was in 1826, op deze uitzondering na, architecturaal en sculpturaal volledig af, doch het had, in bepaalde delen, een te killig aspect, een te

Een deel van de voorzaal van de Aula.

strengere allure, die weinig overeenstemden met onze traditionele architectuur, waar ook, in de binnenversiering, de schilderkunst doorgaans een belangrijke rol wordt toebedeeld.

In de jaren vijftig van de vorige eeuw, oordeelden Staat en Stad dat men best muurschilderingen zou laten uitvoeren: een overeenkomst werd bereikt: de 287 m² schilderwerk zouden voor 80% door de Staat en voor 20% door de Stad worden bekostigd.

De keus viel op twee Gentse artiesten, Lode De Taeye en de fantast Victor Lagye, destijds avonturier die na de in de gelederen van Garibaldi te hebben gestreden, in Italië ter dood werd veroordeeld, zijn cel ontvluchtte en veilig de Arteveldestad verwoogde. Fantast was hij gebleven en ook wel De Taeye, want in 1858 zetten zij zich naarstig aan het werk en in... 1872 was Lagye klaar gekomen met één enkel paneel, de Taeye met zijn twee panelen. Nog een geluk dat zij bij het werk op de hulp en medewerking hadden mogen rekenen van Jan, Albrecht en Juliaan De Vriendt, anders ware het voor de Universiteit een ramp geworden. Maar veertien jaar om met vijf kunstenaars drie panelen af te werken, het was toch wat kras.

In maart 1868 werd Jan De Vriendt plots duizelig-of was hij in slaap geraakt? -viel van de hoge steigers en stierf enkele dagen later aan de opgelopen verwondingen. Lagye en De Taeye voelden nog weinig voor een dergelijke opdracht. Ik ben ziek, beweerde Lagye, en ik heb elders veel werk, zegde De Taeye en zij trokken er van onder...

Staat en Stad deden dan beroep op Alfred Cluysenaer, een "ernstige" kandidaat, die in 1881 de laatste hand legde aan de vijf door hem uitgevoerde panelen. Het ensemble dat een soort resumé van de menselijke geschiedenis en filosofie wil zijn, ligt volledig in de lijn van het historisch tafereel, genre dat na de Omwenteling van 1830 geweldig in trek was.

Met de muurschilderingen in de Beurs van Antwerpen, luidt het bovendien de renovatie in van de decoratieve schilderkunst in onze gewesten, sedert het einde van de Middeleeuwen totaal verwaarloosd.

Lagye, De Taeye en Cluysenaer hebben het werk uitgevoerd, maar geenszins ontworpen en uitgedacht.

De bekende geschiedschrijver Henri Moke zorgde voor de historische ensce-nering, na eerst contact te hebben genomen met de toen zeer geprezen Gentse filosoof, Professor Callier, de discipel van Huet en van Bordas-Demoulin.

Het opzet van Callier en van Moke was geweest, in een reeks composities de verzoening van de Rede en van het Geloof te laten uitbeelden. Het ensemble is, zowel artistiek als historisch en filosofisch, een belangrijk tijdsdocument dat zich perfect wist te integreren in het reusachtig plan van Roelandt.

Pierre KLUYSKENS.

HET *Plan van Gend gemeeten en gegraveerd in 't jaer 1796* DOOR G. GOETHALS.

Het *Plan van Gend gemeeten en gegraveerd in 't jaer 1796 door G. Goethals*, zoals hij het signeerde, duikt regelmatig op in allerhande literatuur aangaande het einde van het Ancien Régime. Het wordt actueel nog vaak gebruikt als een voor betrouwbaar aanzien historische plattegrond. Wellicht komt dat door de uitspraak van Victor Fris: "Ce plan est basé sur un lever géométrique très précis." (FRIS, 1920, p.48)

Het betreft een kopergravure met schaal in Gentse roeden, voeten en in Franse vadem.

Georges (Joris) Goethals.

Over de cartograaf zélf is echter bitter weinig te vinden. Bij P.J. Goetghebuer wordt hij als Joris Goethals opgenomen in een "Biographie de gantois".

Joris Goethals werd geboren op 23 april 1770, en stierf op 28 november 1841 te Gent. Hij kreeg een opleiding aan de Tekenacademie, waar hij in 1796 (sic!) een eerste prijs behaalde voor "Figures d' estampes", en in 1802 een tweede prijs voor architectuur. Er zijn enkele kaarten van zijn hand gekend: het "*Plan van Gend, gemeeten en gegraveerd in 't jaer 1796*", een "*Kaerte van den loop van den Burggraeven Stroom, gemaekt den 22 juny 1819, ten verzoeke van Mynheer Van Sacegem, landmeter te Gent*", (VANDERMEERSCH, 1850, p.32) een "*Nouvelle carte topographique du département de l'Escaut divisée en 4 arrondissements avec ses cantons et Justices de paix*" (1809), en het "*Plan de la citadelle de la ville de Gand avec ses environs. als specim v het 1st plan*". Bij Victor Fris staat Goethals gekend als "géomètre-arpenteur".

Een commercieel initiatief.

Het "Plan van Gend" is opgevat als een typisch utilitair stratenplan. De bouwblokken zijn gegeneraliseerd; huizen verdwijnen in de massa van het blok. Straatnamen zijn belangrijker om de weg te vinden en werden op het plan ingeschreven. Het plan blijkt oorspronkelijk onder meer in functie van de uitgave als een soort pocket gedrukt te zijn. De stadsplattegrond is dan opgevouwen tot een klein boekje, dat ongeveer de grootte van een A5 had (2/3 van de breedte, de lengte komt vrij goed overeen). Om straten, markten, bruggen, kloosters en merkwaardige gebouwen vlot te kunnen terugvinden is het plan voorzien van een legende en van een rooster met vakjes genummerd van a tot o en van 1 tot 10.

Dat de kaart met een commerciële oogmerk op de markt werd gebracht blijkt niet alleen uit de grote oplage. Deze stadsplattegrond vormt tevens een ode aan de handel en aan het handelsverkeer; de “coupures”! Naast de cartouche met een afbeelding van havenactiviteiten gesitueerd aan het entrepôt (1779), wijst ook de aanwezigheid van de scheepswerven aan de Bijloke, de Brugse Poort en de Muidepoort, samen met de vele windmolens in die richting.

De kaart werd een jaar na de inlijving bij Frankrijk uitgegeven. Toch is ze volledig Nederlandstalig. De enige aanwijzingen dat Gent toen behoorde tot de “République unie et indivisible”, zijn de schaal onderaan, en de - in extremis aangevulde? - linkerbenedenhoek van de legende, waarmee de nieuwe instellingen, nogal wanordelijk, terug te vinden zijn. De schaal was bij het opstellen van de kaart voorzien. Het betreft drie “Maeten” ”Échelles”: twee “Gendsche”, en één “échelle de Toises de Paris”. Omgerekend zou de schaal volgens Fris 1:6.500 bedragen en volgens kapitein Dejardin 1:6.646. (FRIS V., 1920, p.48)

Origineel en persoonlijk werk.

Volgens Victor Fris staat het werk van Goethals volledig los van dat van zijn voorgangers. Dit is niet zo evident als je merkt hoe vaak cartografen en “kaartsnijders” kopiëren! Hij noemt het origineel en persoonlijk werk. (FRIS, 1920, p.48) Er is wél een duidelijke beïnvloeding te merken op de kaarten van Gent nà die van Goethals gemaakt. Dit geldt in het bijzonder voor de kaart van Gent door L. De Vreese uit 1799. Die kan als een afgeleide van het stadsplan van Goethals worden beschouwd, met nieuwe (Franse) benamingen van de straten, plaatsen, bruggen enz... mààr, ondanks de Franse revolutie, nog steeds met de klerikale instellingen erop vermeld. Op dit kaartblad staat bovendien nog een kleine inzetkaart met de nieuwe administratieve indeling van het kanton Gent, en een cartouche met een “Perspective de cette ville du côté d’ Ouest” en een index van de kerktorens (COENE EN DE RAEDT, p.47-48). Opmerkelijk is verder dat de kaart volledig franstalig is en er ook een grid op voorkomt. In de stadsomwallingen is geen opmerkelijke verandering te bespeuren.

Voor de evolutie van de stadsvesten is de plattegrond van Goethals van bijzonder belang.

Hij toont Gent in de fase van de ontmanteling van de stadsversterkingen; ingezet op bevel van Jozef II (1782). Grachten werden gedempt. Poortcomplexen zijn gesloopt. De bolwerken (Eng.: bulwarks, Fr.: boulevards) zijn omgevormd tot publieke promenades. Een duidelijk voorbeeld was de “Nouvelle Prome-

nade”, heden Nieuwe Wandeling. Het Fort de Monterey, gelegen tussen de Heuvel- en de Kortrijkse Poort, is verdwenen en de gracht ten noorden van het Spanjaardkasteel is dichtgegooid. (FRIS, 1920, p.49)

Het is interessant om de kaart van Goethals naast stadsplannen te leggen die dateren van vóór de ontmanteling van de stadswallen. Eén ervan is getekend door Jacob Harrewijn (1708): “*Plan de la ville et citadelle de Gand qui fut assiégée par les hauts alliés le 18 Décembre 1708. ...*”, een belegering van Gent door de Hertog van Marlborough tonend, waarop de inundatiebekkens en de vestingwerken duidelijk afgebeeld zijn. Het valt onmiddellijk op dat een groot deel van de versterkingen rond de stadspoorten bij Goethals verdwenen zijn. Sporen van bolwerken blijven wel zichtbaar. Aan de oostzijde zijn de bastions nog intact. De vergelijking met Harrewijn of met Malfeson (1756) leert ook dat de toestand binnen de stad vrij stabiel was. De St.Pietersabdij, met haar eigen “maison civile” en gevangenis is nog intact. Ook de O.L.V. kerk, die in 1799 zal gesloopt worden, is duidelijk zichtbaar. Goethals gaf de toenmalige toestand van de stad weer; mét de veranderingen die ze begon te ondergaan in de Oostenrijkse tijd. Langs de grote wegen en kanalen buiten de stad zien we reeds een begin van bebouwing. Binnen de stad werden ook een paar nieuwe huizengroepen gebouwd, bv. aan de Joremaaiakensmeers (rond de huidige Dampoortstraat). Merk op dat enkele religieuze gebouwen een nieuwe functie kregen. De Baudeloo-abdij werd een centrale school, de abdijtuin een Kruidtuin (BAILLEUL E.A., p.31). Daarnaast was het St.Agneteklooster omgevormd tot een broodmagazijn.

Hele delen van de stad bleven tot eind 18de eeuw agrarisch.

Het renaissance dambordpatroon bij het Rasphuis valt iedereen op. De stadsdelen ten westen van de Houtlei behoorden tot de meer agrarische stadsrand. Daar vonden een aantal “secundaire” functies een plaats, die men uit het centrum wilde weren en waarvoor een grote goedkope ruimte nodig was. Het betrof hier trouwens een dun bevolkt en vrij landelijk, zelfs agrarisch gebied (cfr. toponiemen als Koolkapperstraat, Akkerstraatje). Heeft Goethals hier een schematische voorstelling van het grondgebruik willen tekenen of zagen de moestuinen er effectief zo uit? De typische geometrische tekening blijkt aan de werkelijkheid te beantwoorden. Gelijkaardige patronen treft men aan in de huizenblokken waar later de beluiken van Batavia en de “Cité ouvrière” komen, rond het Rommelwater, bezuiden het Spanjaardenkasteel, de St-Lievenpoort en de Kolveniersgang.

Coupures en de Brugse Vaart zorgden voor een uitweg naar zee.

De inplanting van de Coupure, met haar industriële en commerciële uitrusting aan het noorder- en zuidereinde, was nogal kunstmatig. (VANNESTE, 1987, p. 129). De Coupures aan de Visserij en die aan Akkergem waren producten van de 18de eeuw. Toen werd door ambitieuze handelaars en nijveraars gelobbyd voor een volwaardige verbinding van Gent met de zee. Wegens het gesloten blijven van de Schelde vatten de aartshertogen Albrecht en Isabella het plan op om de binnenscheepvaart naar de Vlaamse kust te oriënteren, en hiermee het ontredderd handelsverkeer in de Zuidelijke Nederlanden een nieuwe injectie te geven. (BAILLEUL B. EN DUHAMEEUW A., 1989, DEEL II, p.42-43). In Engeland en Frankrijk werden toentertijd talloze kanalen gegraven om de industriecentra te bevoorraden en om de produkten uit te voeren. Hier te lande zou men niet achterblijven. Eind 1753 was, althans wat Gent betreft, het doel bereikt en had deze stad een toegangspoort tot de wereld gekregen. Binnen de Gentse muren vormde het zeekanaal een reusachtige “S”. De “Coupure in den Acker” verbond de Brugsche Vaert met de Leie. Die rivier werd tussen de Verlorenkostbrug en de St-Jorisbrug diepgaand gereinigd, plaatselijk verbreed en van draaibruggen voorzien. Een tweede “coupure” gaf aansluiting op de Nederschelde voorbij de Brusselse Poort (DECAVELE J. E.A., 1989, p.386). Door het draaibaar maken van sommige bruggen en het vergroten van kaaien en losplaatsen moesten sommige belendende gebouwen afgebroken worden, en nadien vervangen door eigentijdse gevelarchitectuur (DECAVELE J. E.A., 1989, p.387).

Naast de “Coupure door den Acker” werden er nog twee andere coupures gegraven: een eerste, het Rommelwater (de huidige Visserij), verbond de Leie vanaf de Sint-Jorisbrug met de Nederschelde iets voorbij de Keizerpoort. Ten zuiden van de stadsomwalling werd eveneens een doorsteek gegraven. (BAILLEUL B. EN DUHAMEEUW A., 1989, DEEL II, p.43)

Het Rasphuis is niet toevallig aan de Coupure ingeplant.

In de achttiende eeuw was een groot deel van de Gentse bevolking bezitloos, aangewezen op bedelarij of armenbedeling. Na 1770 begon de bevolking bovendien in een versneld tempo te stijgen, wat, in combinatie met een dalende levensstandaard op het platteland, vele landarbeiders dwong naar de stad te emigreren. Daar vestigden ze zich vooral in de randwijken, wat de armoede er nog verergerde. Onder invloed van nieuwe theorieën, kwamen de gezagsdragers tot het inzicht dat onbenutte arbeidskrachten beter konden worden opgesloten en aan het werk gezet. Op voorstel van burggraaf Vilain XIII werd in 1772 een modern “Provinciaal Correctiehuis” of “Rasphuis” opgericht (DE-

CAVELE J. E.A., 1989, p.145-147 / 1774 VOLGENS DEJARDIN, 1867, p.170). Het is veelzeggend dat de grootindustriële Judocus Clemmen als eerste directeur aangesteld werd.

Jean-Jacques Philippe Vilain XIII schreef in 1775 zijn "*Mémoire sur les moyens de corriger les malfaiteurs et les fainéants à leur propre avantage et de les rendre utiles à l'état.*" Om het probleem van de werkloosheid, het pauperisme en de misdadigheid op te lossen gaf Vilain XIII zijn volledig nieuwe visie over de tuchthuizen. Voorheen werden de gevangenen ongeacht de aard van het misdrijf, hun geslacht of leeftijd, samengevoegd. Vilain XIII wordt algemeen als initiator beschouwd van het cellensysteem in de gevangnissen en scheidde de gevangenen volgens hun geslacht, leeftijd en misdrijf. Bedelaars werden er gescheiden van misdadigers. De gevangenen konden er een beroep uitoefenen. Als Jozef II het tuchthuis van Gent op 16 juni 1781 bezocht, waren er 462 gevangenen aanwezig. De keizer vond echter de manier van werken niet goed en schafte de verplichte arbeid af. Volgens hem moest de misdadiger hard gestraft worden om de anderen schrik aan te jagen en moesten ook de straffen openbaar zijn om als voorbeeld te dienen. (REINQUIN A.M. E.A., 1987, p.93)

Ook de ligging aan de Coupure, gericht op de nieuwe "haven met bassin", entrepôt, loskraan (*Wippe*) en fabriek van Clemmen (VANNESTE, 1987, p.125) vormt een uiting van de industriële functie die dit type gevangenis was toegedacht. (VANNESTE, 1987, p.129) Van dit complex waren toen vijf van de acht "kwartieren" gerealiseerd. Pas in 1839 (laatste achtste) zou het voltooid raken (DEJARDIN, 1867 p.170). Het Gentse Rasphuis stond later ook model in het buitenland ter beteugeling van de "ledigheid" en de "landloperij".

De Coupure aan Ekkergerem had gedurende het Ancien Régime niet alleen een economische, maar ook een recreatieve functie. Het was een ideaal flaneertraject. De promenades met platanen langs de waterweg en de omliggende akkers en meersen leidden ertoe dat welgestelde burgers er ook "buitenverblijven" en lusttuinen lieten aanleggen. (VANNESTE, 1987, p. 125)

Archivalia.

Fris vermeldt van de kaart van Goethals "heureusement tiré à un grand nombre d'exemplaires,... Il fournit la liste alphabétique des rues, places et marchés...". (FRIS, 1920, p.47) Merkwaardig is wel dat niet alle overgebleven gegraveerde kaarten identiek blijken te zijn. Zo is op één van de kaarten in het bezit van de Universiteitsbibliotheek nog een kleine extra cartouche te zien, waarop een vrij pietluttige doorsnede van een aantal waterlopen staat. De stadsplattegrond van Goethals werd ook vaak ingekleurd en soms als wandkaart

voorzien van een tijdeigen ophangstelsel met een geprofileerde houten sierlijst onder en bovenaan de op linnen gekleefde plattegrond.
In 1979 verscheen een heruitgave op schaal van het origineel.

BRONNEN.

BAILLEUL B. (e.a.), Stadsontwikkeling en architectuur: Gent: Duizend jaar kunst en cultuur, deel III, Snoeck-Ducaju, 1975.

BAILLEUL B. en DUHAMEEUW A. e.a., Een stad in opbouw. Gent voor 1540. Lannoo, Tielt, 1989.

COENE A. en DE RAEDT M. (Ed.), Bijdragen tot de stadsontwikkeling van Gent. 1560-1990, Gent, 1990.

DECAVELE JOHAN e.a., Gent. Apologie van een rebelse stad. Geschiedenis. Kunst. Cultuur. Mercatorfonds, Antwerpen, 1989.

DEJARDIN A., Cartes de la Flandre ancienne et moderne, plans de la ville de Gand, L. Hebbelynck: s.l., 1867.

FRIS VICTOR, Plans de Gand. Introduction aux documents topographiques publiés par la Commission des monuments de la Ville de Gand par Victor Fris. Vanderpoorten J., Gent, 1920.

GOETGHEBUER, P.J. Biographie de gantois, s.e., s.l., s.d. (Bibliotheek U.G. MS 2456).

REINQUIN A.M., VAN BOCKSTAELE G. en WYNANTS M., De reis van Jozef II door de Oostenrijkse Nederlanden in 1781. Catalogoog van de tentoonstelling in het kader van Europalia 87 Österreich, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1987.

VANDERMEERSCH P.C., Inventaire des Cartes et des Plans, conservés aux Archives de la Flandre-Orientale, accompagné de notes et d'éclaircissements par P.C. Vandermeersch, J. Vandenbranden-Deschuyter, Gent, 1850.

VANNESTE D. De pre-industriële Vlaamse stad: een sociaal-economische survey, Geografisch instituut K.U.L.: Leuven, 1987.

André COENE
januari 2000

IK ZOU DAAR EEN BOEK KUNNEN OVER SCHRIJVEN DE CHARMES VAN DAGELIJKSHEID (vervolg)

woensdag 8 januari 1958

Vandaag is tante Irma overleden. Ze was geboren in 1904, dus tien jaar ouder dan moeder. Ze behoorde tot de Drongense tak van de familie en woonde er in de Steenhuisdreef. Haar echtgenoot is Jules Vangansbeke. Ze hebben een zoon en een dochter. Met die ooms en tantes heb ik altijd minder contact gehad dan met de andere die in Gent of Evergem of Belzele wonen. Nochtans ben ik bij tante Mat, zoals ze door iedereen werd genoemd, altijd met plezier op bezoek geweest. Het was zeker geen onaangenaam mens (Van broers en zusters Goethals, moeder inclusief, is er niemand echt hartelijk of uitbundig... en zij maakte daar geen uitzondering op, maar toch, het had erger gekund.), ze zei altijd wel iets vriendelijks en ik kreeg er ook meteen limonade of fruit aangeboden. Nonkel Jules is een heel zachte man. Net als tante Mat werkte hij in La Lys, zij als spinster en hij als meestergast. Ik heb er enkele keren met genoeg op staan toekijken hoe hij in zijn hof bezig was. Ik heb moeder nog horen vertellen dat hij jaren geleden, nog voor de oorlog, tamelijk verslaafd was aan het kansspel Ankers en Zonnen (een verboden spel dat in de buurt van een café werd gespeeld, er moest altijd iemand op de uitkijk staan om een seintje te geven als er onraad dreigde)... wat hem uiteraard veel geld heeft gekost. Moeder: "hij heeft tante Mat arm gemaakt met zijn verslaving!" Hij is ook een goed boogschutter geweest en hij heeft zich nog tot keizer geschoten. Ik kan begrijpen dat je oprecht verdriet hebt als je broer of zuster overlijdt, zeker omdat tante Mat maar 54 is geworden, maar moeder reageert daar toch wel heel overdreven op. (De betekenis van het woord "geluk" is moeder totaal onbekend, blijde gebeurtenissen laten haar tamelijk onverschillig. Rampen en ander onheil is het enige waar ze fel op reageert.) Ze zit hier nu al de hele avond afwisselend tranen met tuiten te schreien en te snotteren... en nochtans was ze niet uitermate intiem met haar zuster, die ze overigens maar een of twee keer per jaar zag... en ik heb haar nooit iets horen vertellen uit haar kindertijd, waarbij haar zuster een rol zou hebben gespeeld. Of hebben zussen die tien jaar in leeftijd van elkaar verschillen niets met elkaar te maken? Ik hou al mijn hart vast voor de dag van de begrafenis... al zal er van dat groot verdriet na de maaltijd, als het bier en de jenever op tafel komen, niet veel meer te merken zijn, vrees ik.

dinsdag 14 januari 1958

Vanmorgen was het zo koud dat ik een dikke sjaal rond mijn hals en voor mijn

mond heb gewikkeld voor ik op mijn bromfiets stapte. Brrr! Met voorovergebogen hoofd tegen de snijdende wind in.

Pats! Op de hoek van de Geraniumstraat te laat de melkauto gezien die uit de Cliviastraat kwam gereden en daar behoorlijk hard tegenaan gebotst. Geval- len, eerder gestruikeld, geen lichamelijk letsel... maar mijn voorwiel is wel naar de vaantjes en, wat erger is, de voorvork is verwrongen. De melkboer maakte geen problemen over het deukje in zijn bumper en was er meer over bekommerd of ik me geen pijn had gedaan. De bromfiets terug naar huis ge- duwd en met de tram naar school.

Toen Marcel vanavond thuiskwam, heeft hij de schade bekeken: een nieuw voorwiel en de voorvork moet rechtgetrokken worden. Om eerlijk te zijn: mijn bromfiets is zo goed als naar de vaantjes omdat het levensgevaarlijk is met een bromfiets te rijden waarvan de voorvork ooit verwrongen is.

donderdag 16 januari 1958

De Citroën doet het al enkele weken niet meer en omdat Marcel niet dadelijk de nodige goedkope vervangstukken heeft gevonden en er geen geld meer wil aan uitgeven om hem te herstellen, staat hij daar in het poortgebouw te ver- kommeren in afwachting dat er een koper op afkomt. Moeder heeft gezegd dat hij hem beter dadelijk naar een autokerkhof zou brengen, maar daar wil hij niets van horen. "Die auto is nog geld waard... maar je moet de juiste man vinden." Het is te vrezen dat er niet zoveel juiste mannen rondlopen die voor zo'n versleten en wellicht nog moeilijk te herstellen Citroën belangstelling hebben.

Vanaf vandaag rijdt Marcel met een grijsblauwe Renault 4CV, die hij vorige week in occasie heeft gekocht. Hij heeft af en toe ook met zo'n autootje van Gent Tax gereden, al heb ik hem al herhaaldelijk horen zeggen dat hij voor het gebruik als taxi liever met een grote Chevrolet rijdt dan met zo'n klein bakske. Voor persoonlijk gebruik volstaat zo'n klein bakske blijkbaar wel. We hebben er vanavond eens even mee rondgereden en terug thuis mocht ik ermee rijden tot het einde van de straat en terug... niet erg krachtig, maar het loopt wel lekker.

maandag 27 januari 1958

Ik ben blijkbaar niet de enige die niet goed kan tellen. De architecten kunnen het al evenmin. Aanvankelijk was berekend dat er voor de bouw van het Ato- mium 1.100 ton staal zou nodig zijn. Nu blijkt dat er minstens 2.000 ton nodig

is. Aanvankelijk zou de kostprijs 85 miljoen frank bedragen, nu is dat al 70 miljoen frank meer. Twee keer 100% mis... dat is geen fout meer, dat is je reinste onkunde en onbekwaamheid. Oorspronkelijk was het de bedoeling het Atomium na het sluiten van Expo 58 af te breken. Om de kostprijs te amortiseren heeft men nu een akkoord bereikt met de stad Brussel om het Atomium nog tien jaar te laten staan en het commercieel uit te baten, net zoals de Eiffeltoren te Parijs. Misschien moeten ze het wel tientallen jaren laten staan vooraleer die bollenwinkel volledig is afbetaald.

Dat vinden wij als brave Belgen allemaal goed en wel, maar toch blijf ik er als boosaardige Belg bij dat de verantwoordelijke architecten niet kunnen tellen. Nooit bij Mickey in de klas gezeten en moeten overzitten voor wiskunde? Het had hen beslist deugd gedaan.

donderdag 30 januari 1958

We wisten het reeds langer dat de Belgen grote, zo niet de grootste soepeters zijn (800 miljoen liter per jaar)... maar sedert ook de voedingsindustrie dat weet en over de nodige technische kennis beschikt, kon het natuurlijk niet langer uitblijven dat er ook klaargemaakte en ingeblikte soep op de markt zou worden gebracht. De huisvrouwen kunnen een keuze maken uit tomaten, groenten, erwten en kervel. Moeder heeft daar ook van gehoord, maar ze trekt meteen een gezicht en schudt het hoofd: zij zweert bij de soep die ze zelf klaarmaakt zoals ze het ooit van haar moeder heeft geleerd (en ik, die onveranderlijk de boodschappen doe, ik ken de ingrediënten: soepvlees, een mergpijp, benen en groenten) en soepen in blik zullen hier nooit op tafel komen.

-Maar je hebt dat toch nog niet geproefd!

-Ik wil daar zelfs niet van proeven. Dat trekt op niets en dat komt hier niet binnen!

Moeder is, zacht uitgedrukt, niet erg soepel in die zaken en zeker wat eten betreft-maar ook nog voor veel andere zaken waaronder Marcel en ik af en toe te lijden hebben-is ze beslist niet bereid toegevingen te doen of haar vastgeroeste mening te herzien. Iets nieuws kan niets anders betekenen dan dat het smakeloos is en op niets trekt... en daarmee is de zaak afgehandeld. Als ik ooit soep uit blik wil eten, zal dat moeten gebeuren bij een vrouw die bereid is dat voor mij klaar te maken. Bij Meetje zal dat dus ook wel niet het geval zijn... en met enige andere vrouw ben ik niet zo intiem dat ik haar kan vragen mij soep uit blik voor te schotelen. Merde, waar kan ik dan met mijn vraag terecht? Zo vlug mogelijk trouwen met een vrouw die onkundig of te lui is om soep te koken en enkel weet van soep in blik.

maandag 3 februari 1958

Het wetsvoorstel betreffende de verplichte winkelsluiting op zon- en feestdagen werd in de Kamer goedgekeurd met 95 stemmen voor en 85 stemmen tegen, zes parlementsleden onthielden zich. Dat is dus maar nipt de helft van de politici die er voorstander van is! Waarom heeft men de winkeliers niet zelf laten stemmen? Die rustdag is hen, wat mij betreft, van harte gegund, al zal het toch wel eigenaardig zijn op zondag niet meer terecht te kunnen in het winkeltje op de hoek. Moeder, net als alle andere huisvrouwen, zal op zaterdag moeten weten wat ze op zondag nodig heeft om het eten klaar te maken, want mij om een pakje boter of een fles azijn sturen kan niet meer.

Als het zo doorgaat kunnen ze de zondagen helemaal van de kalender schrappen, want als je niet naar de mis of een voetbalwedstrijd gaat, blijft er echt niets meer over dat de moeite loont om ervoor op te staan. Een mens is toch niet gemaakt om uit zijn bed te stappen om een hele dag te rusten!

woensdag 5 maart 1958

Dank zij de tussenkomst van koning Leopold en prinses Liliane zijn vanmiddag twee volwassenen en zes kinderen naar Boston vertrokken om daar door een hartspecialist te worden behandeld of geopereerd. Een van de kinderen is de zestienjarige Freddy Van Autryve. (Op dat moment zei die naam me natuurlijk helemaal niets... maar toen ik van 1976 tot 1983 in de Ham 95 woonde, was diezelfde hartpatiënt van 1958 mijn buurman. Hij woonde twee huizen verder en was de zaakvoerder van een drukkerij.)

zondag 16 maart 1958

Mijn zwarte suède schoenen hebben althans aan de bovenkant hun beste tijd gehad, maar moeder heeft er iets op gevonden zodat ik ze toch nog een tijdje kan dragen. Ettelijke keren na elkaar heeft ze de haarzijde van het leder met schoensmeer ingewreven en opgeblonken... en nu zien ze er bijna als blinkende lederen schoenen uit. Wel iets ruiger dan echt lederen schoenen.

zondag 6 april 1958

De afgelopen week zijn Antoine en ik naar Parijs geweest. De treinticketten heen en terug hadden we vooraf gekocht, maar verder hadden we ieder niet

Artistieke houding met pijp in de Jardin des Tuileries

meer dan 1.000 Bef. en wat wisselgeld op zak. We dachten dat dat wel zou volstaan om een week in de lichtstad door te brengen, maar we hebben werkelijk moeten schrapen en ons veel moeten ontzeggen om rond te komen. Onze eerste zorgen toen we in de stad-met-de-magische-aantrekkingskracht aankwamen: een weekabonnement kopen voor het openbaar vervoer, want bus en metro zijn onontbeerlijke vervoermiddelen in zo'n grote stad (dat betekende meteen al een flinke hap uit onze al zo schaarse middelen) en de jeugdherberg vinden, die aan de rand van de stad is gelegen. Zeven dagen ononderbroken onvergetelijke indrukken. Nagenoeg alle kerken (een uitdrukkelijke wens van Antoine) en musea bezocht: die eigenaardige, ons tot nu toe onbekende geur in de metro; lange wandelingen gemaakt langs de eindeloze boulevards, straten en kaden (waar we op een avond een koppeltje passeerden en de jongen had ongegeneerd zijn hand in de blouse van zijn vriendin); iedere dag een keer naar een zelfbedieningsrestaurant op de Boulevard de Clichy voor het goedkoopste koud schoteltje-waar we allebei voor het eerst in ons leven een ons totaal onbekende vrucht, een olijf, in onze mond hebben gestopt, die we dadelijk weer hebben uitgespuugd- en voor de rest stokbrood al dan niet met beleg; een week lang het besef dat we nog heel groen en onbemiddeld waren, maar tegelijk ook dat we hier in een wereldstad rondliepen en onze eigen baas waren... het gevoel erbij te horen, in tegenstelling tot de andere jongens van de klas, die dat allemaal nog niet hebben meegemaakt; de prachtige namiddag in het kasteel en het park van Versailles, waar we op de vijver een boottochtje hebben gemaakt; de Eiffeltoren, die we van de grond af hebben bekeken en via de trappen tot de eerste verdieping hebben beklommen; Jardin des Tuile-

ries en bezoek aan het Musée du Jeu de Paume; de Place du Tertre, waar we hoopten Vincent Van Gogh of Toulouse-Lautrec of enige andere wereldberoemde schilder tegen het lijf te lopen; het ontelbaar aantal keren dat we met de metro van hot naar her en terug zijn gereden en op de achterbalkons van de prehistorische bussen hebben gestaan; Antoine die het maar niet kon uitgelegd krijgen dat hij een Spa wou en dan maar met geluiden en zijn handen bruisend water heeft uitgebeeld... tot hij een Perrier kreeg; het enorme kerkhof Père-Lachaise waar we de graven van al die verschrikkelijk beroemde kunstenaars hebben bezocht; onze stille bewondering voor het graf van Napoleon in het Hotel des Invalides; de dag dat we heel vroeg zijn opgestaan om de marktdrukke mee te beleven in en rond Les Halles (maar waar we jammer genoeg niet over de nodige fondsen beschikten om onszelf de volgens kenners obligate ajuinsoep aan te bieden of ons enig ander vertier te veroorloven... waar nochtans ruimschoots de gelegenheid toe is, want het krioelt hier van de mooie en lelijke, jonge en oudere, dikke en dunne vrouwen, die hun diensten aanbieden); de meestal uitdagend maar soms ook raar aangeklede hoertjes van alle formaten, gewichten, leeftijden en kleuren die in sommige buurten met hele zwermen op de stoep staan te wachten; de meestal ronduit smerige clochards die zowat overal in de straten rondzwerven en in de metro of onder de bruggen een slaappleats zoeken; de Arabische moskee, waar we de gids een schaamteloos kleine fooi hebben gegeven; de ernst van de petanquespelers op een pleintje in hun ondervest en met opgerolde mouwen; de man die in het Louvre de Mona Lisa stond na te schilderen; de boekenbakken van de bouquinisten; de gotische beelden van Notre-Dame (in een winkeltje in de buurt heb ik een duivelskop, een plaasteren afgietsel van een spuwder gekocht) en de overwelddigende en mateloos mooie glasramen van la Sainte-Chapelle; de avond dat ik in de Rue des Martyrs door een jong hoertje vriendelijk werd aangesproken en ik, onervaren jongeling, die van de verrassing zo beduusd was dat ik niet wist wat te antwoorden en hoofdschuddend ben voortgestapt; iedere avond weer zo lang mogelijk in de stad blijven rondhangen om pas met de laatste metro naar de jeugdherberg terug te keren... tot op een nacht onze veldbedden, net zoals alle ander bedden trouwens, bezet waren en er niets anders opzat dan de slapende Duitsers een duwtje te geven en te vragen een beetje op te schuiven zodat we naast hen konden gaan liggen, het dagelijks natellen van het nog overblijvende geld... tot we de laatste dagen zo arm waren, dat we in het station zelfs onze muntstukken hebben omgewisseld.

Ik kon me best voorstellen dat, als je eenmaal van Parijs hebt geproefd, het heel gemakkelijk zou zijn om hier voor de rest van je leven te blijven hangen... maar dan moet je ofwel een avonturier ofwel een begenadigd kunstenaar zijn... en zo'n drang naar roem of zo'n avonturier of onbezonnen jongeling ben ik nu ook weer niet dat ik me in die valstrik zou laten vangen.

Onervaren, onkundig en onbemiddeld zou er niets anders opzitten dan onder de bruggen te slapen en te bedelen of te stelen om in leven te blijven... en dat is een prijs die ik niet bereid ben te betalen, zeker niet voor een levenssituatie waar ik nog niet rijp voor ben... en waar ik waarschijnlijk nooit de voorkeur zal aan geven. Dromen is één zaak, doen een andere.

maandag 7 april 1958

Mijn bromfiets was al enige tijd hersteld, maar een voorvork die eenmaal verwrongen is, krijg je nooit meer goed. Dat word ik zeer goed gewaar als het geregend heeft. Eigenlijk is het een onverantwoord gevaarlijk voertuig en het is al verschillende keren ter sprake gekomen dat het verstandiger zou zijn hem te verkopen. Het schitterendste idee kwam opnieuw van Marcel; i.p.v. een bromfiets zou ik beter een Vespa kopen. Ik hou dan ook al een tijdje de krant in de gaten en in de krant van zaterdag heb ik eindelijk iets gevonden: in de Frans Spaestraat wordt een tweedehands Vespa 125 cc te koop aangeboden. Marcel met de auto en ik met de bromfiets daarheen. Een oudere man, naar mijn mening veel te oud om nog met een Vespa te rijden... ziet er een sluw ventje uit dat zich met allerlei handeltjes en duistere zaakjes bezighoudt. De Vespa staat een eindje verder in een garagebox. Hij is al enkele jaren oud, maar de man beweert dat hij volledig in orde is. Als je dat niet gewoon bent, moet je wel opletten dat je je evenwicht bewaart want de motor zit zonder tegenwicht aan de rechterkant. Uiteindelijk overeengekomen dat we de Vespa kopen en dat hij mijn bromfiets overneemt. (We hebben hem uiteraard niet verteld dat de voorvork niet meer in orde is; hij zal ons al evenmin vertellen als er iets met de Vespa niet in de haak is.) Ik heb voldoende geld meegebracht, de koop kan dus dadelijk worden afgesloten. Omdat ik nog niet weet hoe het moet, zal Marcel met de Vespa en ik met de auto naar huis terugkeren. Er moet weliswaar nog een nummerplaat worden aangevraagd en de verzekeringspapieren moeten in orde worden gebracht, maar dat belet niet dat ik hier in de straten achter de Grensstraat alvast wat kan oefenen. Ik moet toch weten of hij inderdaad in orde is en of het al dan niet gemakkelijk is ermee te rijden.

donderdag 17 april 1958

Vandaag wordt te Brussel Expo 1958, waaraan 53 landen en tal van internationale organisaties deelnemen, door koning Boudewijn plechtig geopend. Het is de eerste wereldtentoonstelling na de oorlog, de eerste na die van New York in 1939. Het voornaamste doel van de tentoonstelling is getuigenis af te leggen

van ons tijdperk. In de meest concrete vormen worden de meest uiteenlopende bedrijvigheden van onze tijd in het licht gesteld. De culturele en morele problemen, evenals de wetenschappelijke en technische vooruitgang zullen op de voorgrond worden geplaatst. Er is geen onderscheid op godsdienstig, filosofisch of raciaal gebied. Alle volkeren die deel hebben aan het patrimonium van het mensdom zullen gelijke rechten hebben om zich beter te doen kennen. De slogan van de tentoonstelling: "Balans der wereld voor een humaner wereld". Dat klinkt allemaal heel fraai... maar zou die wereldtentoonstelling niet in de eerste plaats georganiseerd worden om het inrichtende land de gelegenheid te geven zich helemaal op te frissen en te vernieuwen... en tegelijk een flinke stuiver te verdienen aan de nationale en vreemde bezoekers? Eén vraagje nog: in welke mate zal de gemiddelde Belg beter worden van Expo 58? In welke mate de wereld zal humaner worden, is een vraag die ik zelfs niet durf te stellen.

zaterdag 19 april 1958

Hoe Marcel dat allemaal voor mekaar krijgt lijkt soms een raadsel... maar hij doet het! Hij heeft in café De Kroon, op de hoek van de Rooigemlaan en de Brugsesteenweg, met de patron staan praten over water en bootjes... ze zijn tijdens het gesprek bij de Drie Leien aanbeland... en raad eens wat er uiteindelijk uit de bus is gekomen? De patron van café De Kroon heeft daar in een van de straatjes een buitenhuisje omgeven door een tamelijk grote hof, maar hij is met handen en voeten gebonden aan zijn café en kan daar praktisch nooit heen gaan... als hij af en toe eens het gras afrijdt en het huisje een beetje bewoont en onderhoudt, mag Marcel het huisje gebruiken zonder er een frank huur voor te betalen. Vanmiddag is hij samen met moeder naar de Drie Leien gereden om haar het huisje eens te laten zien... en toen ze terugkwamen, zei moeder dat het inderdaad de moeite londe; een heel mooie hof met een paar bomen en vooral veel struiken en bloemen... een huisje met alles erop en eraan, een overdekt terras met tafels en stoelen, een keuken, een berghok, er is wel geen electriciteit, je moet je dus behelpen met butagas en petroleumlampen... en je kunt er ook blijven slapen want er staat een bed, maar er moet wel eens grondig schoongemaakt worden... het geheel is omringd door een hoge haag en afgesloten met een hek. Een mooi buitenhuis... mocht je dat willen huren, je zou er heel wat voor moeten betalen. Dat wil ik een dezer dagen ook eens gaan bekijken, want dat je daar kunt wonen en slapen... dat klonk dadelijk heel aanlokkelijk in mijn oren.

zaterdag 3 mei 1958

Vandaag is op de hoek van het Wilsonplein en de Vlaanderenstraat hotel-restaurant-taverne Parkhotel geopend. (Voor de Eerste Wereldoorlog was dat “In de Afgang van de Reizigers”... en na die oorlog “Hôtel de la Paix”.) Behalve het aangenaam interieur en het voortreffelijk restaurant is het zeer grote en mooie terras op het Wilsonplein een bijzonder aantrekkelijke plaats om even uit te blazen of gewoon van de zon te genieten. (Wat ik in de tientallen volgende jaren, net zoals talloos veel Gentenaars e.a. gasten, herhaaldelijk heb gedaan.) Een standingvol etablissement, zoals er te Gent zo goed als geen tweede te vinden was.

(Vijfendertig jaar later werd het hotel, samen met de bioscopen Century en Select, het Coliseum in Art Nouveaustijl van architect Geo Henderick en het hele huizenblok tegen de grond gekeild om plaats te maken voor een weinig origineel, ouderwets aandoend en van alle goede smaak gespeende betonnen mastodont die, op de plaats van het vroegere Parkhotel en de bioscopen, dienst doet als administratief gebouw van de provincie Oost-Vlaanderen en winkelcentrum op drie verdiepingen. Waar vroeger de terrassen waren en het aangenaam toeven was, is er nu een lege, stenen vlakte met een fontein of wat daar moet voor doorgaan in dezelfde stijlloze stijl. De Gentenaars noemen het spottend het “Ceausescu plein”)

woensdag 28 mei 1958

Als herder van de christelijke kudde voelt Mgr. Calewaert zich in geweten verplicht de gelovigen van het bisdom Gent naar waarheid voor te lichten met betrekking tot de gewetensplicht bij de aanstaande verkiezingen. De linkse regering heeft vier jaar het bewijs geleverd dat ze de invloed van de kerk en de katholieke levensbeschouwing op de samenleving wil uitschakelen. De onrechtvaardige schoolpolitiek in ons land en in de kolonie spreekt duidelijke taal. De linksen verklaren onomwonden dat zij de huidige regeringsformatie, die hoofdzakelijk door haar antichristelijke strekking wordt samengehouden, na de verkiezingen wil behouden. De linkse partijen hopen met de steun van de communisten en door de verdeeldheid onder de katholieken nogmaals de overmacht te krijgen. De uitslag van de verkiezingen zal bepalen of de gelovigen in ons land hun heiligste rechten in het openbaar leven nog kunnen doen gelden. Met aandrang vraagt de bisschop aan iedere gelovige zijn christelijk geweten te raadplegen en zijn kiesplicht te vervullen op een manier die hij voor God kan verantwoorden. God geve dat de vrees voor een antichristelijke politiek weldra tot het verleden behore!

Als je het mij vraagt, bemoeit de bisschop zich met aangelegenheden die hem als geestelijke geen fluit aangaan, gedraagt hij zich als een laag-bij-de-gronds demagoog, spreekt hij over de heiligste rechten van de katholieken alsof de rechten van de andersdenkenden a priori verwerpelijk en des duivels zijn, vind ik het moreel ronduit verwerpelijk dat hij er het Opperwezen aan te pas brengt om de mensen de schrik op het lijf te jagen.

zondag 1 juni 1958

Op het einde van de Grensstraat woont François, een goede kennis van Marcel. Een vriendelijk man die behalve onbepaald ander werk dat hij af en toe verricht de reputatie heeft een uitstekend kleermaker te zijn. Maar hij is ook een dronkaard en vooral een verschrikkelijke luiaard (al zijn we dat laatste pas achteraf te weten gekomen).

Omdat ik tijdens de grote vakantie van vorig jaar tamelijk veel geld heb verdiend in de schrijnwerkerij en dat geld vooraf voor kleren was bestemd, heeft moeder me in oktober of november bij die man gestuurd om de maat te nemen voor een nieuw kostuum. Hij heeft me allerlei stoffen laten zien en ik heb iets lichtbruins met een fijn streepje gekozen. Heel mooi. Heel nieuw. Het zal een prachtig kostuum worden. Hoe vaak ik niet bij die man ben gaan aanbellen! Hij was nooit thuis... en als hij thuis was, had hij altijd een excuus. Volgende week zou hij er zeker aan beginnen. Tot er een paar weken geleden dan toch eindelijk een beetje schot in de zaak kwam... en omdat ik hem niet gerust heb gelaten en zijn oren van zijn kop heb gezeurd, was het kostuum gisteren in de namiddag eindelijk klaar. Toegegeven: het is een prachtig kostuum, het werkstuk van een meester kleermaker. Een mooie beloning voor dat lange wachten. Om tiptop in orde te zijn, ben ik dadelijk een mooie das gaan kopen. Gisteravond heb ik het kostuum voor het eerst gedragen... en toen ik thuis kwam heb ik de jas aan de kapstok en de broek mooi in de plooi in de keuken op een stoel gehangen.

Stel je de ontreddering voor van moeder toen ze vanmorgen opstond! Diane had de broek van de stoel getrokken... ze meegesleept naar de zetel... en er de hele nacht liggen op slapen. Zeker te groot om op te vreten! Er is gelukkig helemaal niets aan de hand met die broek en het is zo'n goede stof dat ze niet eens uit de plooi is. Eens flink borstelen en alles is vergeten. Diane heeft wel een flink pak rammel gekregen.

zondag 15 juni 1958

Het appartement hierboven is sinds donderdag opnieuw bewoond. Een gezin

dat uit de Geraniumstraat komt. Ik ken die mensen van ziens. Moeder kent die vrouw, die Clarisse heet, beter omdat ze net als zij in 1914 te Evergem is geboren en omdat ze samen naar de lagere school zijn geweest. Haar eerste man is in 1944 te Neuegamme om het leven gekomen en heeft daarbij niet alleen een weduwe maar ook een legioen kinderen achtergelaten. Zij is de absolute bazin thuis; sommige kinderen hebben ook iets te vertellen, maar haar tweede echtgenoot, Maurice, mag zijn mond niet opendoen, al is het hem met veel verwijten wel toegestaan dat hij tabak pruijmt en dus naast zijn zetel een spuwbak heeft. Dat legioen kinderen dan... waar haar zoon Julien ons de afgelopen dagen reeds alles over verteld heeft. De oudste heet Hendrik, een reus van een man, mijnwerker van beroep, hij reed met een Harley Davidson (die ik heel vaak voor het café op het Elizabethpleintje heb zien staan), maar in augustus van vorig jaar is hij met die motor verongelukt. Julien, de tweede, is in de eerste plaats textielarbeider maar hij heeft ook al dertien andere stielen uitgeoefend. Van 1954 tot begin dit jaar is hij broeder geweest bij de Minderbroeders te Vaalbeek, maar nu werkt hij in een vlasspinnerij. Een wat simpele, lieve, goeuhartige en bereidwillige jongen, die de afgelopen drie dagen al meer beneden bij ons heeft gezeten dan boven bij zijn familie. Moeder zegt dat hij eigenlijk een vrouw had moeten zijn want hij gedraagt zich als een huismoe-dertje: hij regelt het huishouden, doet de boodschappen en maakt het eten klaar. Waren er nog kleine kinderen, hij zou ze de papfles geven. Dan zijn er Firmin en Lucien: de ene zegt niet veel en zien we bijna niet, de andere is dan weer zo'n krachtmens als zijn oudste broer en hij is na Clarisse de tweede baas in huis. En toen kwamen de meisjes. Antoinette is van 1941 en Suzanne van 1942. Ze werken allebei in de textielfabriek op de Ryhovelaan. De jongste is een mooi wild kind gekruide met de vulgariteit van een volksmeisje... en dat had ik van het eerste ogenblik uiteraard in de gaten. Tenslotte is er nog een dochter, in 1944 geboren, maar die verblijft in een gesticht te Lovendegem. Nogal wat volk samen... we vragen ons af waar die allemaal te slapen worden gelegd.

woensdag 25 juni 1958

Waar ik alleen of met iemand van de klas gaarne eens ga is café Niagara in het stukje straat langs de Leie naast de Vleeshuisbrug. Een toffe patron... en zijn vrouw of vriendin, een welgeschapen aantrekkelijke vrouw, die het leven al van alle kanten moet hebben bekeken, is nog toffer. Ze babbelt, ze lacht, ze speelt gaarne met de teerlingen en de kaarten, ze is vriendelijk voor iedereen en ze scheidt zo'n warme sfeer in het cafeetje dat het een plezier is er te vertoeven.

Vandaag zijn we op schoolreis geweest en omdat het de hele dag warm en dorstig is geweest-de stijve meneer Van Onsem heeft zelfs net als wij een ijsje staan likken- en vanavond nog steeds zo'n mooi weer was, ben ik er met Jean Pierre, die in het Van Crombrugge Genootschap woont, eens heen gegaan. Jean Pierre deed nogal opschepperig over de hoeveelheid bier die hij kan drinken, tot een klant aan de toog met hem een weddenschap afsloot. Als hij 10 glazen Rodenbach in een uur kon drinken, betaalde de klant... als hij mislukte, moest hij zelf betalen, of liever, moest ik hem voorschieten want zoveel geld had hij niet op zak. Maar Jean Pierre zei zelfverzekerd dat dat niet het geval zou zijn. Tot het zesde en het zevende glas zag het ernaar uit dat hij daar inderdaad zou in slagen... maar halverwege het achtste glas holde hij plotse-ling naar buiten om over de reling een grote plas bier in de Leie te kotsen. De klant zei smalend: "Zie je wel dat je nog niet kunt drinken, jongen!" En de cafébazin, die geamuseerd had staan toekijken, vroeg of hij zich goed voelde. Ik mocht uiteraard de verloren weddenschap betalen... en besefte tegelijk dat ik het geld slechts in schijfjes zou terugkrijgen. Ofwel kun je drinken ofwel kun je dat niet... en als je dat niet kunt, moet je niet zo'n grote mond opzetten en zeker geen weddenschappen afsluiten die je bij verlies niet kunt betalen.

Daniël VAN RYSSEL
('t vervolgt)

HERMAFRODIET TE KIJK IN 1669

De Gentse schepenen van de Keure lieten dd. 12 februari 1669 in hun resolutieboek notuleren (1): *(De schepenen van de Keure ordonneren alle officieren ende allebardieren deser stede hiertoe aensocht sijnde uijt den huijse ende herberghe ghenaeemt het wit peerd ghestaen in den haudtbriel, promtel(ijck) te doen vertrecken mitsg(aede)rs buijten de poorten deser voors(eijde) stede te leden sekere engelsche vrouwpersoon hermaphrodite dewelcke men verstaet haer binnen de voors(eijde) huijse infamel(ijck) laet visiteren mitsg(aede)rs alle andere personen wesende van haerl(ieden) compagnie, ende heml(ieden) serieusel(ijck) interdiceren meer binnen deser stede te commen op pene van gheeselijnghe ende voorder arbitraire conectie. Actum int collegie den XII febr. 1669.)*

De schepenen van de Keure lieten dus een Engelse dame, uit de herberg "Het wit Peerd" (in de houtbriel) zetten. Ze lieten haar buiten de stadspoorten leiden en verboden haar zich nog in de stad te laten zien op straf van gezeseld te worden, afgezien van verdere rechterlijke interventies. De reden daartoe was dat het gerucht de ronde deed dat zij haar abnormaal gevormde schaamdelen die zowel uit mannelijke als uit vrouwelijke, of als dusdanig aangeziene, delen moet bestaan hebben, schandelijk liet bekijken. Dat zij dit tegen betaling deed wordt niet gezegd maar kan bezwaarlijk niet het geval geweest zijn. En aangezien zij daarenboven een gezelschap meevoerde zal het wel een lucratieve bezigheid geweest zijn ook. Het mag betreurd worden dat de schepenen geen chirurgijn of geen medicus erop afgestuurd hebben om haar te onderzoeken (ook tegen betaling) en rapport uit te brengen. Zo hadden wij tenminste kunnen weten van welke aard haar hermafroditisme was. Vermoedelijk is het een vrouw geweest met een grote (lange) clitoris die zij voor een penis kon laten doorgaan. Hoe dan ook een echte hermafrodit zal het niet geweest zijn want die beschikt zowel over het genitaal apparaat als over de voortplantingsfunctie van beide geslachten (Men bekijkt de aardworm dus niet vanuit de hoogte want hij is een echte hermafrodit).

De oude Grieken kenden evenmin echte hermafrodieten. De mythologische verklaring die zij aan dit verschijnsel gaven is wel lyrisch maar sprekend genoeg. De bronnimf Salmakis in innige omhelzing met Hermaphroditos, de zoon van Hermes en Aphrodite smeekte de goden haar voor altijd met hem te verenigen. Haar gebed werd verhoord en zij werden één lichaam van een grote schoonheid maar met twijfelachtige sexe.

Van een tijdgenoot van de "Gentse" Engelse, die een gelijkaardige anomalie vertoonde weten wij meer. In 1693 arriveerde in Parijs een zekere Marguerite Malaure, gekleed als man, met de degen aan de zij. Zij beweerde dat zij de geslachtsorganen van beide sexen had en in staat was zich van beide te "bedienen". Zij stelde zich ten toon in publieke en besloten vergaderingen van medici en chirurgijnen en liet zich mits een kleine vergoeding onderzoeken door wie dat wenste. Een zekere Saviard deed dit blijkbaar grondig en verklaarde dat het om een prolaps van de baarmoeder ging (die dus buiten de schaamlippen hing en voor een balzak kon aangezien worden.) Zij moet vermoedelijk ook nog een vergrote clitoris gehad hebben die zij plus minus als een penis kon laten doorgaan maar dit wordt niet gezegd. Op grond daarvan stond de koning haar toe zich als vrouw te kleden tegen het vonnis in van de schepenen van Toulouse, dat haar verplicht had zich als man te kleden (2).

Twijfelachtige gevallen wat de sexe van een pasgeborene betreft geven makkelijk aanleiding tot fouten in de geboorteakte. Zo werd te Bassevelde op 15 december 1813 (3) de geboorteakte opgesteld van Porphyre Marie "enfant du sexe féminin" geboren de dag voordien van notaris Corneille Van de Wattijne

en zijn echtgenote. Porphyre is zowel de naam van een heilige (bisschop van Gaza, °347) als van een Griekse wijsgeer (°232) en een granietsoort. Heeft vader Corneille met een mannelijke én een vrouwelijke voornaam zijn voorzorgen willen nemen? Als dat zijn gedachtengang is geweest heeft hij er goed aan gedaan want we vinden Porphyre terug in 1830 als leerling in de kostschool voor jongens van Pieter Behaegel te Torhout (4). Blijkbaar was hij toch meer als man dan als vrouw uit de kluiten gewassen. Een andere uitleg is ook best mogelijk. De opsteller van de akte is afschuwelijk verstrooid geweest en de vader-notaris heeft die niet gelezen vooraleer te tekenen.

Een eerder zeldzaam geval uit recente tijden wordt in Jeffcoates boek (van 1987) beschreven (5)? Een 16 jarig meisje met ongewoon mooie gelaatstrekken komt consulteren voor uitblijvende menstruatie en een mannelijke stem-evolutie. Bij onderzoek (inclusief laparatomie) blijkt ze een brede penis te hebben, een normale vaginale ingang, een vagina, baarmoeder en eileiders. Links op de plaats van het ovarium is er een testikel en rechts alleen maar een bindweefselstreng. Er is geen borstontwikkeling en als enige mannelijke gelaatstrek is er een kuiltje in de kin. In vroegere tijden zou zij ongetwijfeld als hermafrodiet door het leven gegaan zijn.

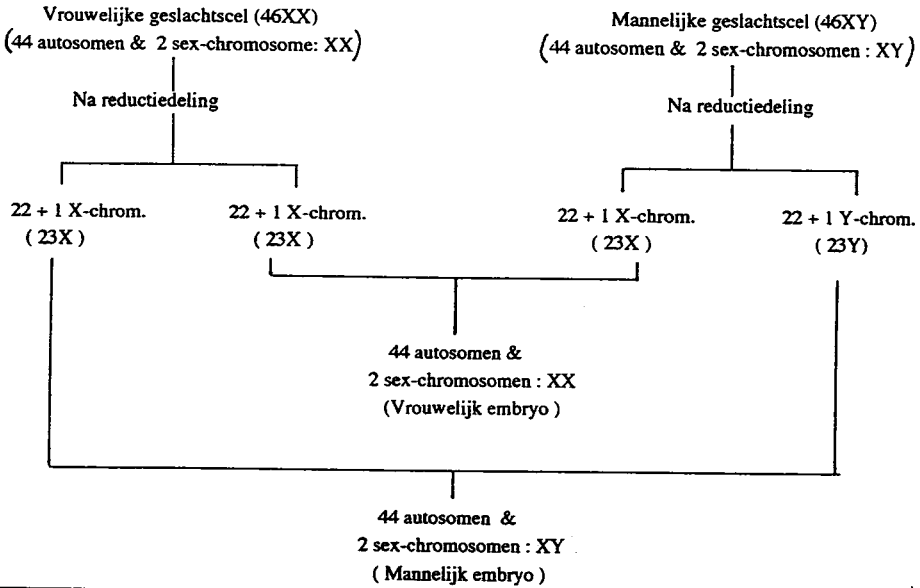
De oorzaak van monsterachtige ontwikkelingen in de genitale sfeer ligt in ontsporingen tijdens de deling van de geslachtscellen of tijdens de allereerste delingen van het embryo. Alle cellen van het menselijk lichaam hebben een kern met 46 chromosomen (die dragers zijn van de genen) gerangschikt in 23 paren. 22 paren daarvan zijn gewone chromosomen (autosomen) en 1 paar zijn de sex-chromosomen die het geslacht van het individu bepalen. De 2 sex-chromosomen van de vrouw zijn aan elkaar gelijk, het zijn de XX-chromosomen. Het chromosomaal patroon van een vrouw wordt weergegeven als 46XX. De 2 sex-chromosomen van de man zijn ongelijk, het ene is een X-chromosoom en het andere een Y-chromosoom. Het chromosomale patroon van de man wordt weergegeven als 46XY.

Sex-chromosomen van de man

Bij een gewone deling van een cel worden de chromosomen overlans gesplitst zodat de twee dochtercellen elk evenveel chromosomen hebben als de moeder cel nl. 44 autosomen en 2 sex-chromosomen. Bij een geslachtscel ligt dit anders. Die ondergaat in de loop van haar rijpingsproces een andere soort deling die reductiedeling genoemd wordt. Het is een halveringsproces, waardoor iedere dochtercel nog 22 chromosomen en 1 sex-chromosoom heeft. Als die twee dochtercellen voortkomen van een vrouwelijke geslachtscel, m.a.w. eicellen zijn dan hebben zij een X chromosoom. Als zij voortkomen van een

mannelijke geslachtscel m.a.w. zaadcellen zijn dan heeft de ene een X-chromosoom en de andere een Y-chromosoom. Bij de bevruchting is het bijgevolg de zaadcel die het geslacht van het embryo bepaalt. Gebeurt die door een 23X-zaadcel dan geeft dit een 46XX (dus vrouwelijk) embryo, gebeurt dit integendeel door een 23Y-zaadcel dan is een 46XY (dus mannelijk) embryo er het gevolg van.

Normale reductiedeling en bevruchting

Tijdens de reductiedeling van een geslachtscel kan heel wat mislopen wat een monsterachtig resultaat voor gevolg heeft. Zo kunnen in de reductiedeling van een 46XX geslachtscel de twee X-chromosomen naar één dochtercel gaan i.p.v. één naar ieder. Als die 24XX cel dan bevrucht wordt door een 23X zaadcel dan geeft dit een 47XXX embryo waaruit helaas geen supervrouw ontstaat.

Tijdens de eerste gewone delingen van een normaal 46XX of 46XY embryo kan het ook nog mislopen. De verdeling van de sex-chromosomen over de twee dochtercellen kan niet correct gebeuren. Eén dochtercel kan bijvoorbeeld alle sex-chromosomen krijgen en de andere niets wat dan resulteert in een 48XXXX of een 48XXXY dochtercel; of de helft van een chromosoom kan bij de overlangse splitsing verloren gaan wat dan een 46XX en een 45XO dochtercel geeft of ook nog een 46XY en een 45XO. Die ontsporingen kunnen zich in de eerste daarop volgende delingen herhalen wat een eindeloos aantal combinaties mogelijk maakt. Bij 3 à 4 op 1000 levend geboren baby's van

Europese origine bestaan er afwijkingen van de sex-chromosomen. Vermoedelijk zijn er veel meer maar velen eindigen in een miskraam. Voor een uroloog of een gynaecoloog is iemand met een dergelijke afwijking een “interessant” geval. Voor de patient is dit een drama en hij voelt zich allesbehalve interessant.

NOTEN

- (1). Stadsarchief Gent. Reeks 107, register 6, pag. 433.
- (2). Encyclopédie des sciences, des arts et des métiers. Diderot et d’Alembert. Lausanne et Berne. 1782. Tome XVII, s.v. Hermaphrodite.
- (3). Burgerlijke stand van Bassevelde.
- (4). Distribution solennelle des Prix... aux élèves de P. Behaegel le 24 août 1830. Bibliotheek universiteit Gent, nr. G.21420.4.
- (5). Jeffcoate’s Principles of Gynaecology. 1987, Ed. Butterworth, p. 160 & vlg.

E. OSSIEUR

GENTSE MEMORIEDAGEN: 14 en 15 MEI

14 mei 1242

Gravin Johanna vraagt aan de Schepenen de afstand van de nodige terreinen voor de aanleg van een Begijnhof.

14 mei 1489

Stichting van de St-Antoniusgilde.

Het zijn in feite de artilleurs die in 1488 de stad succesvol verdedigd hadden tegen Frederik III, die opgericht werden in een gilde. Ze hielden zich op met het schieten met de “busse” en werden ook “kolveniers” genoemd. Hun lokaal, hen door de Stad aangewezen, was bij de Veste van Akkergem. Hun rechten en privileges werden bevestigd door Keizer Karel in 1515. In 1532 gaven de gildebreeders aan de Schepenen te kennen dat zij zich niet meer konden schikken in hun lokaal dat hen door de Stad bij hun stichting aangewezen werd.

Op 9 juli 1532 kochten de Schepenen hen een nieuw oefenterrein “over de

Tinnepotbrugge up de Lieve, daer men heedt de Vogelsanghe”. Anders gezegd de St-Antoniushof.

In het nieuw “Bussenschietershof” kent zij een tijd van grote bloei, gevolgd door verval. De onroerende goederen moesten verkocht worden, maar werden aangekocht door hun Deken Gillis Van der Venne. Er volgt dan opnieuw een periode van bloei.

In 1610 verklaarden de Schepenen dat zij de nuttigste was van alle gilden.

In 1611 wordt ze door de Aartshertogen “soverein” verklaard. Ze telt dan 800 leden.

In 1703 wordt ze samen met de andere wapengilden afgeschaft.

In 1752, onder Maria-Theresia, wordt de gilde opnieuw opgericht, maar zonder restitutie der bezittingen.

Onder Jozef II verzekert zij, samen met 3 andere gilden, de orde in de stad.

Op 21 mei 1796 wordt ze andermaal afgeschaft en haar goederen verkocht als nationaal bezit.

In 1802 herrijst ze onder de naam van “Amateurs de l’Arquebuse”.

Op 20 augustus 1822 was er een groot tornooi aan het “Motje”.

Sedert 1895 wordt er geschoten op “clay bird”.

14 mei 1751

Geboorte van Kanunnik Ambrosius Goethals.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2000 -N° 1 - p.49

14 mei 1797

Het klooster van de Vrouwebroers wordt openbaar verkocht. De koper in burgerpak was een van de paters.

14 mei 1817

Geboorte te Nevele van César Fredericq.

Er zijn zo van die families die hier een belangrijke rol gespeeld hebben. De De Vigne's was er één van, een andere werd gevormd door de Fredericqs.

Het begon in feite in Nevele wanneer de Lorreinse handelaar Jean Frédéricq in 1775 trouwt met de Provençaalse Marguerite Léautaud.

Hun 2e zoon Jacques trouwt met Marie Comparé. Ze hebben 4 zonen en 2 dochters.

Eén van die zonen is César. Na de dood van César's vader hertrouwt zijn moeder met de Noordduitser Hermann Anton Loveling. Zij hebben 3 dochters: Rosalie, Virginie en Pauline. Deze laatste trouwt met Louis Buysse, de vader van Cyriel. Begint ge al wat verband te zien tussen de Fredericqs, de Lovelings en de Buysse?

César was een populaire geneesheer die woonde in de Slijpstraat. Hij was getrouwd met Olive Huet, de zuster van de Fransman François Huet die hier van 1835 tot 1850 filosofie doceerde aan onze Universiteit. César was een liberaal gemeenteraadslid. Zijn woning was het centrum van een intellectueel verkeer met een uitgesproken progressistische strekking.

Van 1846 tot 1849 woonde zijn moeder bij hem met zijn 3 halfzusjes die toen nog kinderen waren. Wij vermoeden dat weinig Gentenaars weten dat de gezusters Loveling nog in de Slijpstraat gewoond hebben. Alhoewel een liberaal gemeenteraadslid kwam César op voor de arbeidersklasse, vandaar misschien zijn populariteit. Maar César deed nog meer dan dat: hij produceerde ook beroemde zonen, waaronder Paul en Leon.

14 mei 1831

In volle Kouter geeft Graaf d'Hane-Steenhuysse een klinkende oorveeg aan de heer Vergauwen, lid van de Commissie van Openbare Veiligheid, die hij verdenkt hem als hoofd van de Orangisten te hebben aangeklaagd. Dit gebeurde tijdens een openbaar concert. Vroeger zou het onvermijdelijk gevolg een tweegevecht geweest zijn, maar die tijd was grotendeels voorbij en eindigde nu voor het "lollekenstribunaal" met een geldboete voor de Graaf van 20 gulden.

14 mei 1834

De Gemeenteraad beslist de Lievekom te dempen.

14 mei 1896

Dood van Auguste Wagener.

Hij behoorde tot de niet onbelangrijke klasse van adoptieve Gentenaars, t.t.z. van mensen die hier gewoond, geleefd en gewerkt hebben, voor Gent veel gepresteerd hebben en ... elders geboren werden. Voor Wagener gebeurde dat in Roermond op 2 juni 1829.

Hij studeerde Letteren en Wijsbegeerte aan de Universiteit van Bonn. Hij liet zich Belg naturaliseren en kwam zich in onze stad vestigen.

Nog zeer jong was hij reeds Docent aan de Universiteit en op zijn 33e was hij Gewoon Hoogleraar. Hij onderwees beurtelings Moraalfilosofie, Geschiedenis, Latijnse oudheden, Griekse letterkunde.

In 1860, hij was toen 31 jaar, werd hij verkozen in de Gemeenteraad en 3 jaar later werd hij Schepen van Openbaar Onderwijs, een functie die hij gedurende 15 jaar zou vervullen. En we mogen wel zeggen "met vrucht", want onder zijn Schependom werden er 30 nieuwe stadsscholen gesticht: 17 lagere en 13 adulesscholen. Het leerlingenaantal steeg met bijna 75%.

Wagener was een zeer actieve man en als men nagaat wat hij allemaal deed, mogen we zelfs zeggen: een onvermoeibare man.

Hij gaf dikwijls lezingen, voornamelijk over kunst. Schilders, beeldhouwers, componisten konden altijd rekenen op zijn bescherming. Hij was Voorzitter van het Museum voor Oudheidkunde en van de "Cercle Artistique et Littéraire", actief lid van het Willemsfonds, lid van de Koninklijke Academie van België.

Vanaf 1887 tot aan zijn dood was hij Voorzitter van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten. Net zoals Auguste Van Lokeren zette hij zich volledig in voor de bescherming van de ruïnes van de St-Baafsabdij en de omzetting ervan in een museum.

Alhoewel stammend uit de burgerklasse had hij een uitgesproken sociaal gevoel. Hij was de eerste die, in naam van de Gemeenteraad, een verzoekschrift richtte aan de Regering tot bescherming van vrouwen en kinderen die tewerkgesteld waren in de fabrieken en in de mijnen. Blijkbaar had nog niemand voor hem daar aan gedacht.

Hij stierf in 1896 en is nu een praktisch vergeten figuur. Er moet ook gezegd worden dat er van officiële zijde niet veel gedaan werd om daar aan te verhelpen. In Gent werden heel wat straten genoemd naar personen waarvan de reële verdiensten nog moeten bewezen worden, maar voor Auguste Wagener bleef er geen plaatsje over. Dan nog liever een Carneoolstraat, een Kornalijnstraat, een Aspergestraat of een Slokkeboomstraat. Het zal voor iedereen wel duidelijk zijn dat een onbekende vrouw die toevallig de ramp met de Titanic overleefde meer recht heeft op een straatnaam in Gent dan een Auguste Wagener.

15 mei 1786

Edict van Jozef II waarbij enkel in Brussel nog vrijmetselaarsloges mogen bestaan.

Dat kaderde in de geest van zijn centralisatiepolitiek. Ook de broederschapen in de kerken schafte hij af om ze te vervangen door één enkel. De bisschoppelijke seminaries ondergingen hetzelfde lot: ze werden vervangen door één Rijksseminarie in Leuven.

Jozef II vervolgde de vrijmetselaarsloges niet, maar hij bracht er evenmin veel sympathie voor op, want hij vond dat filosofische kennis moest uitgedragen worden en de traditionele geheimhouding der loges strookte niet met dit principe. Hij was evenmin bijzonder ingenomen met die geheime samenkomsten die aan elke vorm van controle ontsnapten en aldus een gevaar konden betekenen voor de staatsveiligheid.

Het is die geheimhouding die aan de basis lag van heel wat sterke verhalen die graag verteld werden rond het haardvuur. De logebroeders zouden met hun eigen bloed een contract met de duivel ondertekend hebben. In 1770 kwam

een man bescherming zoeken bij de Gentse Schepenen omdat zijn vrouw en enkele andere personen “vrijmetselaars zijnde”, hem de keel wilden afsnijden en hem inmiddels het hoofd insloegen met stokken.

Om de waarheid te zeggen waren die logebroeders niet zulke gevaarlijke wezens en hun stricte regels liet er geen twijfel over bestaan dat ze niet al te veel contact met de duivel hadden. Zo hadden zij plichten jegens God die zij erkenden als de Eerste Bouwmeester. Ze moesten leven als eerlijke mensen, conform de goede zeden, en ze mochten geen domme atheïsten of ongodsdienstige libertijnen zijn. Aanvankelijk maakten heel wat religieuzen deel uit van de loge.

Buiten de specifieke Gentse loges waren er in onze stad op een gegeven moment ook Franse en Hollandse militaire loges.

15 mei 1804

Stichting van de vereniging “La Concorde”.

Dit gebeurde in de “Café Gantois” op de hoek van de Veldstraat en het nu verdwenen Meulesteegje.

Een sociëteit die gedurende anderhalve eeuw niet weg te denken was uit het Gentse politiek- en verenigingsleven. Aanvankelijk was het een gesloten vriendenkringetje, een gezelligheidsvereniging, een “société d’agrément” zoals men dat toen noemde.

“De Concorde”. Verleden tijd; Copyright A.C.L. Foto nr. 145678.

In 1818 gaat de vereniging zich definitief vestigen op de Kouter, namelijk in het Hotel Papejans dat eerst gehuurd en 7 jaar later aangekocht wordt. Het wordt volledig heringericht door de bekende architect Louis Roelandt. De plechtige inhuldiging van de nieuwe lokalen greep plaats in 1826 in aanwezigheid van de pas benoemde nieuwe burgemeester Joseph Van Crombrughe.

Eén jaar later telt de vereniging reeds 800 leden, hoofdzakelijk industriëlen, handelaars, intellectuelen, rijke renteniers, allemaal mensen uit de hogere burgerij.

De “Concorde” evolueerde geleidelijk naar een politiek geëngageerde vereniging en in de periode 1830-1840 was zij het Orangistisch bolwerk in Gent. Van de Gentenaars kreeg zij de bijnaam “t Virkeskot”. De patriotten hadden zelfs een 8 strofen tellend spotlied gemaakt dat aldus begon; “In de Stad Gent, zeer hoog vermaerd/Vindt men koten van allen aerd/Waeronder men het grootst roemd/Bij elk het verkenskot genoemd.”

Na de langzame dood van het Orangisme evolueerde de “Concorde” naar het liberalisme. Hippoliet Metdepenningen zou er gedurende 23 jaar de voorzitter van zijn.

Meer dan een eeuw zou dit inwendig somptueus versierd gebouw de getuige zijn van ontelbare manifestaties van de Gentse “High Society”.

Samen met de er overgelegen Beurs, het Hotel Falligan, de prachtige bomen, was het een typerend stukje Kouter.

Maar toen arriveerden wij in de 2e helft van de 20e eeuw: het tijdperk van de vandalen was aangebroken. Het gebouw werd verkocht aan een verzekeringsmaatschappij en van toen af kon men in onze gemakkelijk manipuleerbare kranten regelmatig lezen hoe lelijk dit gebouw wel was. “Style pompier” en “style patisserie” waren daarbij de meest gebruikte termen. Na 2 jaar hersenspoeling werd het publiek rijp geacht en in 1969 werd het historisch gebouw tot op de grond afgebroken. Wanneer men de architectuur bekijkt die er in de plaats gekomen is, dan kan men niet anders dan enorm veel respect krijgen voor pompiers en patissiers als architecten.

15 mei 1893

Eerste opvoering in Gent van “Cavalleria rusticana” van Mascagni.

15 mei 1927

Monseigneur Coppieters wordt de 26e bisschop van Gent. Hij zou dit blijven tot aan zijn dood op 20 december 1947. Deze landbouwerszoon werd geboren te Overmere op 30 maart 1874. Het was een man met veel gezond verstand en gevoel voor humor. Hij wist veel te relativieren en vergat wel eens het protocol.

Hugo COLLUMBIEN

DE GENTSE METSELAARSSTAKING VAN 1898

Reeds bij het begin van de meimaand groeit in 1898 de sociale onrust bij de Gentse metselaars. Hun vereniging vraagt de socialistische partij om steun wanneer het wegens “den kwaden wil van wege de bazen” nodig mocht blijken tot een staking over te gaan (1).

Een paar dagen nadien reeds was het zover. Op zondag 8 mei had een meeting plaats in het *Café du Nord*, waar beslist werd dat de staking op donderdag 12 mei zou beginnen. Een laatste voorbereidende vergadering werd de avond te voren gehouden in de *Valentino* op de Kuiperskaai.

De eisen van de metselaars waren:

1) Eerst en vooral looneisen: ze willen 40 centiemen loon per uur voor de “plafonneurs”, 30 voor hun “dienders”, 36 centiemen voor de “metsers”, 28 voor hun helpers en 34 centiemen voor de aardewerkers.

2) De werktijd mag ten hoogste 11 uur per dag bedragen met een rustpauze van anderhalf uur inbegrepen. Alle uren boven dit maximum moeten betaald worden à rato van drie uur betaald voor twee uur werk.

3) Eis tot afschaffing van de gedwongen storting - die van het loon afgehouden werd - voor verzekering tegen ongevallen op het werk. In de plaats eisen “de metsers” dat de ondernemers zelf uit eigen zak hun werknemers zouden verzekeren.

4) De kosten voor voeding en treinreis moeten vergoed worden alsook de uren op de trein.

5) De uitbetaling van het loon moet elke week gebeuren en niet langer om de veertien dagen.

Voor grote werken moet dit voortaan op de werkplaats zelf te gebeuren.

De stakers waren optimistisch over de verwachte resultaten. Zo lezen we in *Vooruit* van 11 mei:

Daar de strijd der metsers heel rechtvaardig is, en de eischen door hun gesteld zeer billijk zijn, bestaat de grootste kans, wanneer elk in de mate zijner krachten steunt, te overwinnen, gezien het tijdstip goed is gekozen en de bazen gedwongen zullen zijn alles toe te geven wat er wordt gevraagd.

Hier en daar was er een werkgever die op het ene of het andere punt enige toegeving deed, zo bv. in de toen in opbouw zijnde *Filature de Rooigem*, buiten de Brugse Poort. Over het algemeen echter weigerden de ondernemers aan de eisen tegemoet te komen. Het werd een uitputtingsslag. Men verweet de

---

(1) Zie *Vooruit*, 6 mei, 12 mei, 15 mei, enz. (1898).

metselaars ze “dronkaards waren en den maandag en dinsdag niet werkten” en dat het met de gevraagde opslag te vrezen viel dat ze dan ook de woensdag niet zouden werken. Op deze kritiek antwoordde een voorman van de metselaars, Pieter Pagnon, “dat bij de socialisten dat gebruik reeds verdwenen was”. Dit werkverzuim was dus wel degelijk een reëel en in het beste geval een nog heel recent probleem.

Als tegengewicht schetste een andere leider, Karel Bontinck, “met groote aandoening den armzaligen toestand der metsers”. Wekenlang soms zagen die hun kinderen alleen nadat ze reeds te slapen lagen. Hij vraagt “dat de burgerij de werkstakers ondersteunen, opdat zij toch dagelijks, door vermindering van werkuren, eens hunne kinderen zouden mogen omhelzen”.

Naarmate de staking voortduurde, verhoogden de stakers hun inspanningen. Op vrijdag 13 mei kwamen ze op de Garenplaats samen en trokken vandaar in stoet naar de *Valentino*. Onder de liederen die ze zongen hoorde men vooral het nieuwe, uit Aalst overgewaaide refrein:

Veel liever
Veel liever
Drie jaar in den bak
Dan te werken
Als een verken
Voor de bazen hunnen zak

en verder de *Stemrechtmarche* en *Leve de Algemene Werkstaking*.

Een aantal gemotiveerde arbeiders gingen reeds van ‘s morgens drie uur op tocht om “onverschillige stielgenoten beleefd aan te spreken en uit te nodigen om mee te strijden”. De politie deed echter haar best om aan de Dampoort en de Brugse Poort werklieden te beletten zich naar de stakersbijeenkomsten te begeven.

De patroons zaaiden tweedracht in de rangen van de metselaars door hen in te delen in twee soorten: zij die het ganse jaar bij hen werkten en zij die enkel in het seizoen bijsprongen. De eersten wonnen reeds vòòr de staking 34 centiemmen per uur en zij waren tegen de staking.

Een tweede probleem was de financiering van de actie. Reeds na een paar dagen begonnen de stakers geldgebrek te lijden. Men poogde met allerlei middelen geld in te zamelen: zo ging men rond, ook buiten Gent, met blikken bussen waarin men de burgerij en de buitenlieden vroeg een kleine bijdrage te deponeren.

Op een van de meetings werd ook aangekondigd dat een werkmán een lied op de staking had gemaakt en dat hij het na de vergadering zou voorzingen “opdat allen het zouden leeren”. Op 18 mei lezen we dan: “De onderstand (d.i. de

steun) komt goed binnen, de liedjes worden goed verkocht en alles laat toe te hopen dan niemand een boterham zal moeten missen in den strijd". Vermoedelijk werden de zo-even genoemde liederen dus ook gebruikt bij de geldinzamelingen.

Maar het mocht allemaal niet baten. Op woensdag 25 mei kwam er een einde aan de staking. Geen enkele van de objectieven werd verwezenlijkt: de mislukking was compleet.

Zoals gezegd werden bij deze staking gelegenheidsliederen "gecomponeerd" en gezongen. Eén ervan, langs één zijde gedrukt op een strook papier, vermeldt onderaan dat het geschreven (wellicht ook gezongen) en in alle geval werd "verkocht ten voordeele der stakende metsers"(2). Het is het werk van P(aul) De Snerck, Ottergemse Steenweg 286, een sterk sociaal geëngageerde zanger van wie wel meer dergelijke liedteksten tot ons zijn gekomen, maar over wie verdere gegevens mij niet bekend zijn.

De tekst ervan laten we hier volgen:

De Werkstaking der Gentsche Metsers

Zangwijze : Hetgeen wij eischen
Moet men geven.

1

Op Metsers, op, genoeg gebukt!
Als slaven reeds te lang verdrukt
Men moet het halem (3) nederleggen
En eischen beter lot
Ons lijden is voorwaar te groot!

Refrein

Burgerij,
Steunt ons vrij.
Want 't zijn wij
Die maken kasteel, paleis en kerken.
Rein, gezond,
Lang of rond
Terwijl w' als hond
Behandeld slechter als een verken

---

(2) U. Gent, *Vliegende Bladen*, Tweede Reeks, Doos M5. Het lied werd gedrukt te "Gent, Samenw. "Volksdrukkerij", Speldenstraat 7".

(3) *halem*: alaam, gereedschap.

Wij staken moedig thans het werken
Voor minder uren, grooter loon
Dus, wie ons steunt, verricht (sic) iets schoon!

2
Wij eischen ook als slaven al
Verzekering tegen ongeval
En vrij van reis en andere kosten,
Voor werk buiten de stad gevergd
En vrij van tyrannij zoo sterk.

3
Van als mens komt uit krot of hut
Wroet men al in riool of put
Het vuilste werk passeert ons handen
'wijl baas steeds op 't gemak
De vrucht van 't zweet vrij steekt op zak.

4
Men noemt ons dronkaards schaamt'loos
Dat krijgt men hier voor onzen kroos (4)
Van hen die op ons krachten leven
En maag en buik doen goed
Terwijl men zwoegt met drooge kroet (5).

5
Van als den dag komt in de lucht
Trekt men naar 't werk met bange zucht
Een enkel maal op gansch de week
Ontgaat het juk ons le'en (6)
Als wij ons kinderen slaaploos zien.

6
De bazen lachten, maar vol wraak
Als men van werkstaking sprak
Daarvan zou men wel bang wezen,
En spotten met ons wil
En daar, op eens het werk ligt stil!

---

(4) kroos: beloning (eigenlijk: interest op geldbelegging).

(5) kroet: harde korst brood.

(6) le'en: ledematen, lijf.

Uit de inhoud blijkt duidelijk dat het lied bedoeld was om geld in te zamelen. Het vraagt de burgerij om financiële steun. De volgende strofen vatten de eisen van de stakers samen en brengen zelfs even het verwijt ter sprake als zouden metselaars dronkaards zijn, een “schaamt’loze” aantijging zo heet het. Met nadruk wordt gesteld dat de lange werktijd ervoor verantwoordelijk is dat de metselaars alleen op zondag hun kinderen niet slapend aantreffen.

Als tijdsdocument verdient het lied van Paul de Snerck zeker even onze aandacht. De beschreven toestanden en de historische achtergrond herinneren ons eraan hoe enorm de sociale toestanden in één eeuw tijd zijn geëvolueerd, welke grote afstand sindsdien is afgelegd, en... in welke mate de inflatie heeft toegeslagen!

W.L. BRAEKMAN

GROOTE BRAND IN DE TENTOONSTELLING - 1913

De heer Maurice Geirnaert bezorgde ons het volgend uittreksel uit het “Volksblad” van 28 oktober 1913.

Heden morgen, 28 oktober 1913, rond 2 ure, is brand ontstaan in onze Wereldtentoonstelling.

Al dezen die de Tentoonstelling bezochten kennen het prachtig koffiehuis “OPPER BAYERN”, meer gekend onder den naam van den “KULMBACH” gelegen in de Belvédèrelaan.

Het was juist vijf minuten voor 2 ure toen de bewakers der Tentoonstelling vijf revolverschoten hoorden aflossen. Policie en wakers liepen zien en stelden vast dat de schoten gelost waren door den persoonlijken bewaker van den “KULMBACH” alwaar brand was ontstaan in het achterdeel der keuken.

Terstonds werden de pompiers der Expositie opgeroepen en dezen der kazerne verwittigd. De eerste waren in twee minuten ter plaats en begonnen aanstonds het vuur aan te vallen.

Inmiddels was de orde dienst ingericht door de politie.

In enkele minuten stond de “KULMBACH” in laaie vlam en toen de pompiers der kazerne met gansch hun materiaal, onder de leiding van kapitein ACHTERGAELE, en zijne luitenants ter plaatsen kwamen, was de bakkerij van de instelling VOORUIT ook door het vuur reeds aangetast.

Daar de keuken van den Kulmbach van achter paalde aan de huizen der Fortstraat was het gevaar daar allergrootst. De herberg van den brigadier-bewaker Baekeland, der Tentoonstelling, alsook eene andere woning waren reeds door

het vuur aangetast en het is slechts door het kranig optreden der pompiers dat deze huizen gespaard werden.

Inmiddels was de groote stoompomp der pompiers, met naam "HERCULE", die 2.800 liters water per minuut geeft, in werking gesteld en met een tiental lansen te gelijk werd nu het vernielend element aangevallen.

De brand woedde ondertusschen steeds voort en de verschillende afhankelijkheden van VOORUIT werden door het vuur aangetast.

Het was juist 2 uren en half toen de motor, geplaatst in de bakkerij dier instelling, sprong.

De pompiers deden wonderen van moed en stelden zelfs hun leven in gevaar. Ten drie ure lag de "KULMBACH" gansch plat gebrand en van "VOORUIT" instelling bleef er niets meer over dan het terras en een deel van het koffiehuis dat, natuurlijk, door de stroomen water, onbruikbaar zal gemaakt zijn.

Aan de anderenkant van den "KULMBACH" paalt een kleine instelling, waar Oostersche tapijten verkocht worden. Men gelukte er in al de koopwaren die er zich in bevonden in verzekerde bewaring te brengen.

Dank den moed van de pompiers kon men langs dezen kant de gebouwen tegen het vernielend element vrijwaren.

De schade zal natuurlijk groot zijn, zoowel voor de "KULMBACH" als voor de maatschappij "VOORUIT".

Ter plaats der ramp bemerkte men de heeren schepen DE BRUYNE, VAN WESEMAEL, en kolonel HENNEQUIN.

Om 4 ure 45 waren de pompiers met de groote stoompomp HERCULE in hunne kazerne terug. Alleenlijk een post was ter plaats gebleven om alle herbegin van brand te voorkomen.

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazet van Gent" van 9 december 1923 verscheen een artikel van de hand van Alfons Van Werveke over

VENSTERS MET LUIKEN EN VENSTERS MET GLAS.

Men heeft in zekere nijverheidstakken zulken grooten vooruitgang gedaan en wij zijn aan het ons daardoor verschaft gemak zoo gewoon geworden, dat wij ons moeilijk kunnen voorstellen hoe de menschen in de middeleeuwen leefden.

Hebt gij er wel eens over nagedacht, vriend lezer, hoe tot in de XVe eeuw het binnenste van de huizen gedurende den dag verlicht was? Door kleine ven-

sters met ruitjes in lood gezet, zult gij antwoorden. Niet altijd, zelfs zelden. Gij denkt zonder twijfel aan de glasramen van kerken en paleizen, zooals ze op de kleinschilderingen van onze handschriften zijn afgebeeld. Op de heerlijke "Aankondiging" van Jan van Eyck te Sint-Petersburg, op het drieluik van denzelfden in de Nationale Galerij te Berlijn ziet men Romaansche vensters met ronde schijven en koppen van gegoten glas in lood. Besluit er niet uit, dat de vensters van de huizen uit dien tijd ook zulk glaswerk hadden. Over 't algemeen zijn wij zeer slecht ingelicht over het binnenste der woningen van de XIIe eeuw. Edoch, als men nagaat wat er in de woningen van den Gothischen tijd was aangebracht, mag men, zonder vrees zich te bedriegen, gerust aannemen, dat in den Romaanschen tijd het glas buitengewoon zeldzaam was in de huizen. De keuken van Sint-Baafsabdy, waarvan een buitenmuur nog in zijn geheel bestaat, was enkel verlicht door schietgaten zonder glas. Het is waar, dat, volgens de legende althans, het vuur in den haard nooit uitdoofde, zoodat het vertrek genoegzaam verwarmd was en dat het onvoldoende licht, dat van buiten kwam, door de klaarte der vlam van het houtvuur werd aangevuld. Het is niet te betwijfelen, dat de kleine vensters van de Romaansche huizen bijna nooit van glas waren voorzien en alleenlijk gesloten door luiken. Op de schilderijen, die het binnenste van kerken uit het Gothische tijdperk te zien geven, bemerkt men vensters met in lood gezette glazen ruiten, dat zijn glasplaatjes in de houding van de ruiten (koekens) van een kaartspel. Dat was een weeldetafereel, dat zelden voorkwam in de huizen, zelfs in die van de burgerij. Daar het glas zeer duur kostte, sloot men de muurdoorbrakingen enkel met luiken. Zoo is het zeker, dat de groote spitsboogvensters van Geeraard-Duivelsteen, dat van 1246 dagteekent, alleen luiken hadden, waarvan de zware haken in de muren nog aanwezig zijn, en dat de keuken en de voorraadzalen onder de eetzaal van de Abdij van O.-L.-V. in de Bijloke geen glas, maar enkel van luiken waren voorzien, waarvan de haken nog bestaan.

Na de volledige luiken in de huizen, is men begonnen onbeweeglijke glaspaneelen te plaatsen in het bovenste gedeelte van de vensters, terwijl men de luiken in de onderste twee derden behield. De "Aankondiging" van Petrus Christus (Nationale Galerij te Berlijn) is voorgesteld in een kamer, waarvan de vensters alleen van glas zijn voorzien in de bovenste onbeweegbare panelen. Heel het overige van de muurdoorbreking is alleen door luiken gesloten. Hetzelfde is te zien op de "Afbeelding der Arnolfini's" door Jan van Eyck (Nationale Gallerij te Londen), op de "H. Maagd en het Kind Jesus" van Memling (Gasthuis te Brugge), op de "Madona, St-Hieronimus en St-Franciscus" van Petrus Christus (Frankfort op den Main).

Zonder glas te gebruiken en zonder binnen de kamers de warmte van het haardvuur te verliezen, was men er toe gekomen meer klaarte te brengen binnen de kamers, waarvan de vensters alleen door luiken waren gesloten, of waar al-

leen glas in de bovenste paneelen was aangebracht. Als de luiken geopend waren, stelde men in de plaats een raam bESPannen met lijnwaad, dat men met terpentijn bestreek om er meer licht door te laten. Zoo gebeurde het, dat, toen de Raad van Vlaanderen zijn intrek nam in het kasteel van Pamele te Oudenaarde in 1405; de schilder Gillis 't Kind gelast werd "twee lijnwaadramen te maken" en te leveren "het terepentijn en de noodige stoffen voor twee hoge vensters in de kamer van den Raad.

Op de beroemde kleinschildering van Jacques de Guise, verbeeldde het oogenblik, waarop hij "Les chroniques de Hainaut" aan Philips den Goede biedt, ziet men een venster, waarvan het bovenste derde van glas is voorzien; de twee onderste derden hebben alleen luiken, maar men heeft in de afdeeling beneden een houten traliewerk gezet, daar het tooneel in den zomer plaats heeft.

In de XVIe eeuw werd het gebruik van glasramen met in lood gezette ruitjes hoe langer, hoe algemeener. In de XVIIe eeuw werden de ruiten vervangen door rechthoekige glasplaatjes in lood gezet.

In de XVIIIe eeuw werd het lood vervangen door houten glasroeden. Het vensterglas werd in de eerste helft van de XIVE eeuw hoe langer, hoe grooter, en in de tweede helft verschenen de spiegelglazen in de vensters, die, dank zij de medeplichtigheid van de ijzeren balken, de muren vervangen, zonder zich er om te bekommeren of ons gevoel van evenwicht en van schoonheid er door geschokt wordt.

Alfons VAN WERVEKE

GENTSE LIEDJES - DE LEDEBERGSCHE POMPIERS

Ledeberg is nu verzekerd,
Tegen brand en alle gevaar,
Ieder mag gerust nu slapen,
De Sapeurs-pompiers zijn daar.
Onze Blusschers zonder schromen,
Gaven menig klaar bewijs;
Laat den vijand nu maar komen,
Hij zal weten aan wat prijs.

Elke boer of ingezeten,
Van het dorp of veld of land.
Zal het moeten laten weten,
Vijf, zes dagen vòòr den brand.
Dan begeeft zich de champetter,
Samen met de brigadier,

Bij mijnheer de secretaris,
En vandaar bij den greffier.

Verders zal de vrederechter
Kennis geven aan 't parket,
Dat gendarmen zal doen roepen,
In den name van de wet,
Om den pastor te verzoeken,
Van de klokken met lawijt,
Te doen luiden, om de pompers
Op te wekken tot den strijd.

De clairon gaat dan aan 't loopen,
Om zijn koper instrument,
Dat te lappen is gedregen
Bij 'nen blikslager te Gent.
De sergeant vliegt naar zijn vrouwe:
Toe, Marie, ze roepen ons;
'k Heb't u nog vergeten zeggen,
Naait algauwe mijn galons.

Dat zijn streken, potverdeke,
Triene, roept de korporaal,
Waar hebt ge al mijn goed gesteken?
God, ik vind nu niemendal!
Neem uw broek, gij dwaze tjappen!
Maar, Katrien, dat is te straf,
G'hebt u weer vergeten klappen,
Al de knoppen zijn er af.

Telkens het begint te branden,
Wordt de communale raad,
Heel en gansch bijeen geroepen,
Voor dat men aan 't blusschen gaat.
Dan begint men 't onderzoeken,
Of de spuiten zijn in staat,
En dan vraagt men de permissie,
Aan den provincialen raad.

Als den hoorn wordt geblazen,
De pompier moet seffens op;
Hij is ook verplicht te slapen,

Met zijn casque op zijnen kop.
Springen, klimmen moet hij kunnen,
En om rap te zijn bij d' hand,
Moet hij altijd zien te wonen
't Dichtste moog'lijk bij den brand.

Laat de spotters nu maar klappen,
Ons pompiers zijn altijd klaar;
Niets en zal er hun ontsnappen,
Als 't niet t'heet is of te zwaar.
't Minste dat er mag gebeuren,
Rap, ze vliegen lijk nen haas;
Ze zijn spoedig ingespannen
Met 't gerij van Soepe Raes (Een verhuurder van muildieren)

Lest werd er appèl geblazen,
't Was ne zondag vòòr de noen,
Voor de mannen op te tellen,
En manoeuvres te gaan doen;
Ne luitenant gaf zijn commande,
Schrijft ze maar op den calepin,
'k Zie er vele voor mijn oogen,
Die hier niet present en zijn.

'k Vroeg aan een van de mannen:
Waarom hebben de pompiers,
Bronzen knoppen aan de veste?
Dat is toch wel iets verkeerds!
Neen, sprak hij, 't is voor den uitslag,
Want wij spuiten somtijds ook,
Met een soort van eau de Cologne,
Wel bekend bij Raân De Cock. (Koopman in beir).

Ledeberg was lest te Brussel,
Ook op den concours present,
En ze kwamen, vast en zeker,
Met den eersten prijs naar Gent.
't Materieel die sloeg omverre,
Wat een tegenspoed was dat!
's Avonds kwamen z'afgesteken,
Met een buis in hulder gat.

De alarme werd geblazen,
't Was in 't midden van de nacht,
Aan 't aansteken van de gazen
Was er zeker niet gedacht,
Heel het corps dat kwam geloopt
Met quinquets in aller hand,
Met lanteerns en met fakkels,
Om te zoeken naar den brand.

Maar 't was toch zoo hellendonker,
Dat men geen brand en vond,
En de mannen die besloten,
Dadelijk op den zelfden stond
Al gelijk te gaan blusschen,
Elk die nam zijn eigen spuit,
En ze bluschten van colère,
Ieder zijn lanteeren uit.

Wetteren ook moest eens gaan blusschen,
Als zij kwamen aan den brand,
Z'ha'en de darmen al vergeten,
En ze mochten tot hun schand,
In galop er om gaan loopen,
Onder 't blazen der trompet,
Ha'en ze lancen en de darmen,
Heer verkeerd aaneen gezet.

Lest was er ne cours tot Yperen,
En 't muziek van de pompiers
Moest op 'nen theater spelen,
Bij 't gerij der cavalliers,
De kiosque vloog in stukken,
Klarinet en bariton,
Rolden, net als blikken ketels,
Tusschen cor en bombardon.

In een bakkerij te Mechelen
Was er ook een fellen brand,
Alleman die kwam geloopt
Met gereedschap in zijn hand:
De pompiers met volle force
Gingen 't al omverre slaan,

En ze kwamen juist in tijde,
Om weêrom naar huis te gaan.

Over tijd was er tot Eecloo
Ook een grooten brand ontstaan,
En de pompers zijn ook daadlijk,
Moedig aan den slag gegaan.
Maar ons goede dappre mannen,
Kwamen drie kwartier te laat;
't Schijnt dat hunne chronometer
Juist met d'uur van Greenwich staat.

En te Laarne was het erger:
't Brande bij een herbergier,
Maar geen middels om te blusschen,
Noch met water, noch met bier.
Rap den beirput aangesproken!
De societjes vol met look,
En de mayonnaise sausse
Dat verging in damp en rook.

Karel WAERI

BIBLIOGRAFIE

Onlangs verscheen het lijvig boek **“250 jaar Architecten van de Academie Gent. 1751-2001”**

Deze Academie heeft vroeger tal van prestigieuze architecten afgeleverd. Denken wij maar aan namen zoals Louis Roelandt, Victor Horta, Charles Leclerc-Restiaux, Ferdinand Dierkens, Louis Minard, Adolphe Pauli, Jean-Baptiste Pisson, Albert Van Huffel, Charles Van Rysselberghe, Oscar Van de Voorde, enz.

Wij denken dat op dat gebied onze Academie niet moest onderdoen voor om het even welke andere architectuurschool. Enkele werken van meerdere architecten die in dit boek behandeld worden, worden geïllustreerd, meestal in kleur. Dit vertelt natuurlijk veel meer over hun kunde dan lange teksten.

Dit boek behandelt vanzelfsprekend ook de hedendaagse architecten en hier komen wij in een totaal andere wereld terecht. Zeer vaak, massieve cubisti-

sche vormen waarin het gevoel voor harmonie en schoonheid totaal ontbreekt. Het functionele domineert over al de rest. Bijna nooit een poging om iets moois te maken, ornamenten, versieringen zijn verdwenen, men mist menselijke elementen.

Men vraagt zich af: “Zijn dat collega’s van die vroegere meesters?”

Het woord “architect” is gebleven, maar men kan zich niet ontdoen van de indruk dat het een vlag is die in de loop der tijden een volledige andere lading is gaan dekken.

Zeker een interessant boek voor dezen die geïnteresseerd zijn in architectuur. Formaat: 20 x 25 cm. -285 bladzijden - Een 200-tal foto’s. Prijs 850 fr.

Het Provinciebestuur gaf 2 interessante boekjes uit.

- “**De Westerbegraafplaats te Gent**” door An Hernalsteen.

- “**Het Campo Santo van Sint-Amandsberg**” door Sabine De Grootte.

In “De Westerbegraafplaats” geeft men niet alleen de historiek van dit kerkhof, maar er worden ook een 40-tal graven besproken, telkens met een prachtige bijgaande kleurenfoto. Men komt er veel monumenten in tegen die men al vele malen gezien en bewonderd had zonder goed te weten wie daar nu feitelijk begraven lag.

Bij de besproken graven o.a. dat van Lieven De Winne, de familie Scribe, Euphrosine Spanoghe, de familie Kerchove de Denterghem, Hippolyte Metdepenningen, Edmond Van Beveren, Cesar De Cock, Geo Verbanck, Leon Sarteel, Napoleon Destanberg, Karel Ondereet.

Het boekje telt 59 bladzijden.

Het “Campo Santo” is gebouwd op ongeveer hetzelfde stramien: historiek van dit kerkhof en geïllustreerde bespreking van de voornaamste graven, o.m. dat van Isidoor De Vos, Pierre De Vigne, Ferdinand Snellaert, Karel Lodewijk Ledeganck, de familie Van Duyse, Jan-Frans Willems, de familie Minard, de familie Casier-de Hemptinne. Het boekje telt 75 bladzijden en een 40-tal afbeeldingen, waarvan een 30-tal in kleur. Beide boekjes hebben een formaat van grosso modo 14 x 21 cm. en kosten 250 fr.

Uitsluitend te bekomen in de bibliotheek van de provincie, Wilsonplein 2 - 2e verdieping.

Enkele maanden geleden kon men op 2 zondagen enkele Gentse stadstuinen bezoeken, sommigen privébezit en normaal niet toegankelijk voor het publiek. Bij die gelegenheid gaf de Dienst Culturele Zaken en de Dienst Monumentenzorg een map uit met fiches over de te bezoeken tuinen onder de naam “**Tuinenpadcircuit**”. Eén fiche met prachtige kleurenfoto’s per tuin.

Er zijn er 8: de Hortus Michel Thiery, de tuin nabij het Van Crombrughe Genootschap, de tuin van Jeroen Moortgat in het Prinsenhof, een kruidentuin achter een middeleeuwse koetspoort (de locatie ervan wordt niet aangege-

ven), de tuin van het Hotel Erasmus, de tuin van de Sint-Baafsabdij, het binnenhof van de Universiteitsbibliotheek (dat misschien minder de naam "tuin" verdient) en de Plantentuin van de Universiteit. De fiches hebben een formaat van 18 x 25 cm; en zijn aan beide zijden bedrukt op stevig papier.

Prijs van de map: 100fr.

Bij de Uitgeverij Houtekiet, Vrijheidstraat 33 te 2000 Antwerpen verscheen "**Het Geheim van de Rechtvaardige Rechters: een Koningsgeschenk**".

Het werd geschreven door Chris Noppe, een Antwerpse politie-agent, die meent te weten waar het gestolen paneel van de Rechtvaardige Rechters zich bevindt en dat is, niet meer of niet minder, in... de Koninklijke Crypte in Laken.

Hij heeft ongetwijfeld veel tijd besteed bij het opstellen van een theorie waarin hijzelf gelooft. Het zou onwetenschappelijk zijn een theorie, hoe ongelooflijk ook, a priori te negeren, maar wij denken dat de Gentenaars aan wie al zo dikwijls verteld werd dat men eindelijk wist waar dit paneel verborgen zat, deze nieuwe revelatie met meer dan een tikkeltje scepticisme zullen ontvangen.

Het boek heeft een formaat van 13 x 21 cm. en telt 174 bladzijden. Het kost 595 fr.

Een al even verbazende theorie is te lezen in de brochure "**Keizer Karel te Eeklo geboren**"

Dit is althans de thesis die ontwikkeld werd door Romano Tondat. Volgens hem zou Keizer Karel geboren zijn op 20 februari 1500 in Eeklo of in de onmiddellijke omgeving. Heel zijn betoog is te lezen in vermelde brochure die uitgegeven werd door het Stadsbestuur van Eeklo. Deze verzorgde, 32 bladzijden tellende brochure is gratis te bekomen in de Stadsbibliotheek van Eeklo.

Het resultaat van vele jaren monnikenwerk (dat veronderstellen wij toch) werd geconcretiseerd in het boek "**Het Goud van de Vlaamse Letteren**" dat opgesteld werd door de Directeur van onze Stedelijke Openbare Bibliotheek, Frans Heymans.

Het gaat om "170 jaar prijzen voor de Nederlandse Literatuur in België". (1830-2000).

Men krijgt een zeer grondig overzicht van al de toegekende prijzen, met jaar van uitreiking, categorie, naam van de auteur en van het bekroonde werk. Dat klinkt misschien niet zo overweldigend, maar als men weet dat er prijzen zijn van de Staat, de Provincie, de Gemeenten, van culturele verenigingen, van tijdschriften, weekbladen, dagbladen, particulieren en ga zo maar verder, neemt dat toch wel heel andere proporties aan.

Het is pas als men het boek doorneemt dat men tot de conclusie komt dat men niet het flauwste vermoeden had van het aantal literaire prijzen die jaarlijks uitgereikt worden. Stel daar maar eens de inventaris van op, beginnende vanaf 1830!

Zo komen wij 670 instanties tegen die samen 792 wedstrijden uitschrijven (of uitschreven) en meer dan 2.000 auteurs bekroonden. Dit laatste cijfer is te verklaren door het feit dat de meeste van deze wedstrijden over verschillende jaren gaan. Men kan dus gerust spreken van een inflatie van letterkundige prijzen en als men iemand tegenkomt die een dergelijke prijs gewonnen heeft hoeft hij niet onmiddellijk beschouwd te worden als een literair genie.

Het boek van Frans Heymans zal wel een standaard-referentiewerk blijven want wij zien niet goed in wie zich hierna nog zou wagen om een boek op te stellen over hetzelfde thema.

Het boek heeft een formaat van 16 x 24 cm., het telt 398 bladzijden en is, zoals gewoonlijk, verzorgd gedrukt door Snoeck-Ducaju. De prijs is 1.800 fr.

H.C.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De heer **A.K. Evrard** meldt ons het volgende:

“Uut Caritate”. Dit jaar is het 8 eeuwen geleden dat de Gentse patriciërsfamilie UTENHOVE op Onderbergen een gasthuis stichtte dat na een 25-tal jaren naar het BIJLOKE-terrein verhuisde; dit was dus de oorsprong van het Gentse stadshospitaal. Ter dezer gelegenheid (1201-2001) wordt door de Jan Palfijnstichting een bronzen gedenkplaat aan “Het Pand” aangebracht. Gedurende de maand oktober wordt ook een (bescheiden) tentoonstelling over dit onderwerp aldaar gehouden, die iedere werkdag van 14 tot 17 u vrij toegankelijk blijft.

(Een catalogus-boekje is eveneens voorzien).

De volgende opmerkingen komen van de heer **Jacques Lavrillé**:

Met in nr 3/01 van G.T. de reactie van mevrouw Sarteel te lezen schiet het mij ineens te binnen dat ik op dit artikel ook een reactie had geschreven die ik ben vergeten opsturen en in het geheugen van mijn computer is blijven zitten. Ik stuur ze nog even op:

In het eerste nummer van de dertigste jaargang is een artikel verschenen getiteld: “In die Peperstrate”. Ik laat aan specialisten over om de juistheid van de schrijfwijze van het oude Vlaams en de historische informatie te beoordelen,

maar ik hoop dat ze exacter zijn dan de gegevens over de werken van Maurice Maeterlinck. Want ik verdenk de schrijver van dit artikel ervan dat hij er een beetje “met zijn klak heeft naar gesmeten” zoals men zegt. Het risico lopend als haarkliever of muggezifter door te gaan, geef ik hier enkele onjuistheden aan (die kunnen voorkomen in het tekstgedeelte of in de (overbodige) opsomming in de “Bibliografie”, of in beide):

“Pelleas et Mélisande” is verschenen in 1892 i.p.v. 1898 of 1901-1902.

“L’oiseau blue”: in 1909 i.p.v. 1901-1902.

De volledige titel van “Le Temple” is “Le Temple enseveli”: 1902.

“La vie des Termites”: 1926 i.p.v. 1947.

“Morceaux Choisis” (met een inleiding door Georgette Leblanc): 1910 i.p.v. 1937.

“Pages choisies” (1955) is mij onbekend, wel “Les Meilleures pages” (1958).

“Les Disciples...” en “Annabella”: 1895.

Interessant om weten als Gentenaar is dat: “La princesse Maleine” voor de eerste maal in kleine oplage is verschenen in 1889, door Maeterlinck zelf gedrukt bij Van Melle (die de schrijver wel een beetje zal geholpen hebben!).

De opgegeven werken zijn uiteraard maar een deel van het oeuvre van Maeterlinck. Misschien ware het goed ook nog zijn laatste werk op te geven: “Bulles Bleues” (1948), een bundel jeugdherinneringen, o.a. aan zijn schoolperiode in het Barbara-college.

Van de heren **Johan Andries** en **Freddy Hofman** ontvingen wij volgend bericht:

Op vrijdag 19 oktober wordt de fototentoonstelling:

Gent versus Tijd-Momentopnamen in zwart/wit

van Johan Andries en Freddy Hofman, geopend.

Als verzamelaar van al wat Gent betreft stelde Dhr. Roland VanDamme ons zijn collectie oude Gentse foto’s ter beschikking. Dit zijn afdrucken van originele negatieven afkomstig uit de verzamelingen van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium in Brussel. Daaruit werd er een keuze gemaakt van een zestigtal foto’s. Naast een aantal onbekende auteurs bevat de selectie o.m. werken van de Gentse fotograaf Emond Sacré.

Als twee rasechte Gentenaars en geïnteresseerd in de evolutie van onze stad, hebben we getracht om het toen gefotografeerde beeld terug op te nemen. Aangezien hierbij soms een periode van meer dan 100 jaar overbrugd wordt ontstaat er een interessante vergelijking, waarbij nog steeds punten van overeenkomst opvallen. Uiteraard springen ook de drastische veranderingen die in het stadsbeeld zijn opgetreden, in het oog.

Achtergrondinformatie bij elke foto wordt aangeboden onder de vorm van een catalogoog, samengesteld door Roland VanDamme.

Fototentoonstelling Gent versus Tijd - Momentopnamen in zwart/wit
60 dubbelfoto's in zwart/wit

Omkadering: Oude Gentse stadsplannen
Foto's van de opgeblazen Gentse bruggen mei 1940
(Verzameling Frans Saccasyn)

Openingsreceptie: vrijdag 19 oktober 2001 om 20h30

Verder open: zaterdag 20 oktober van 14h30 tot 19h en op
zondag 21 oktober van 10 tot 12h30 en van 14h30 tot
19h.

Plaats: VTB Lokaal, Hekstraat 7 Evergem (9940)

Contact: Johan Andries
Maaltebruggestraat 254, Gent (9000)
Tel 09/221 17 20

Freddy Hofman,
Pijlkruidstraat 31, Wondelgem (9032)
Tel 09/226 85 63

Roland VanDamme
Lege Weg 173, Oostkamp (8020)

Tentoonstelling in samenwerking met:
Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium - Brussel (KIK)
Gemeentebestuur Evergem
VTB Evergem

OUDE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Volgende losse nummers en volledige jaargangen zijn verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

1972 nrs.	3-4-5-6-8-10		
1973	3-5-6-9-10-11-12		
1974	6		
1975	1-2-3-5		
1976	2-3-4-5-6	+	Voll. jg.
1977	2-3-4-5-6	+	Voll. Jj.
1978	1-3-4-5	+	Voll. jg.
1979	1-3-4-5	+	Voll. jg.
1980	1-2-3-5-6	+	Voll. jg.
1981	1-3-4-5-6	+	Voll. jg.
1982	2-3-4-5-6	+	Voll. jg.
1982	Register op de jg. 1 tot 10 (B)		
1983	1-2-4-5-6	+	Voll. jg.
1984	2-4-5-6	+	Voll. jg.
1985	1-2-3-4-5	+	Voll. jg.
1986	1-2-3-5-6	+	Voll. jg.
1987	1-2-4-5-6	+	Voll. jg.
1988	1-2-3-5-6	+	Voll. jg.
1989	1-2-3-5-6	+	Voll. jg.
1990	1-3-4-5-6	+	Voll. jg.
1991	1-2-4-6	+	Voll. jg.
1992	1-2-4-5-6	+	Voll. jg.
1993	1-3-4-5-6	+	Voll. jg.
1994	1-2-3-5-6	+	Voll. jg.
1995	1-3-4-5-6	+	Voll. jg.
1996	1-2-4-5-6	+	Voll. jg.
1997	1-2-3-4-5	+	Voll. jg.
1998	1-2-4-5-6	+	Voll. jg.
1999	1-3-4-5-6	+	Voll. jg.
2000	1-2-3-5-6	+	Voll. jg.

Prijs per afzonderlijk nummer: 70 fr.

Prijs per volledige jaargang: 400 fr.

Deze kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het Documentatiecentrum (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Is eveneens te koop in het Documentatiecentrum of via onze postrekening:

- boek "Dat was een tijd!" door John Flanders - 900 fr.

Bij verzending 155 fr. bij te betalen.

- plattegrond van de stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel - 120 fr.

Plattegronden kunnen niet verzonden worden per post.

ZO WAS HET VROEGER

Oudere lezers zullen ongetwijfeld nog het Huis ESDERS gekend hebben op de hoek van de Limburgstraat, maar zijn er ook die het Notarissenhuis gekend hebben toen het nog een café was?

Copyright A.C.L. Foto nr. 102897.